

Eduzóna

Vydal Nadační fond Eduzměna, 2025

www.eduzmena.cz

Odpovědná redaktorka: Lenka Penkalová

Autoři textů: Tomáš Feřtek, Tomáš Kaplan, Zuzana Kudrová, Lenka Penkalová, Markéta Pilátová, Barbora Postránecká, Lucie Römer

Editoři: Adéla Dražanová, Lenka Penkalová, Petr Zídek | Jazyková korektura: Vít Penkala (www.dvapisari.cz)

Grafický návrh a sazba: Kamila Kučerová (www.studiokakabus.cz) | Tisk: HRG tiskárna | Neprodejné.

Změňme společně, jak u nás učíme.

Eduzměnu můžete podpořit tady:

<https://www.eduzmena.cz/cs/darujte>

editorial

Psal se rok 2018 a několik nadací se potkalo u jednoho stolu, aby se poradily, jak pomoci českému školství. Tak se začal odvíjet příběh Eduzměny – projektu, který revolučním způsobem přistupuje k proměně všech škol na jednom území.

Jeho start byl sice ztížený nástupem pandemie covidu, přesto se poměrně rychle povedlo něco do té doby jen těžko představitelného. Školy vpustily expertní týmy do své „kuchyně“ a mluvily o tom, co nejvíc potřebují.

Rozjezd týmu průvodců, podpora duševního zdraví, budování vztahů se zřizovateli a rodiči, odborná práce s učiteli a řediteli a hlavně vtažení dětí do hry. To všechno nakonec získalo v příběhu svoje místo. Ne najednou. Postupně, koordinovaně a promyšleně. Ale snadné to nebylo, ani pro nás, pro donory.

Vydali jsme se společně na cestu a vytrvale jsme kladli otázky: Už máte výsledky? Vidíte nějaké posuny? A platí stále počáteční hypotézy? Zároveň jsme byli ochotní naslouchat a respektovat nejistotu. Všem nám totiž jde o stejnou věc: o proměnu toho, jak se u nás učí. O proměnu, do které se zapojí všichni. O proměnu, která se postupně rozšíří.

Co nejdůležitějšího jsme se na té společné cestě dozvěděli? Že téma vzdělávání umí lidi opravdu propojit. To propojování ale často bolí a nestane se bez práce. Vyžaduje důvěru, pevné vztahy a expertní řízení. Jsem přesvědčená, že tohle úsilí stojí za to, protože pomohlo stvořit inovaci, která má šanci stát se mainstreamem.

Držím palce, děkuji za možnost být u toho a přeji hezké a inspirativní čtení!

Kateřina Šaldová

Nadace České spořitelny
& správní rada Nadačního
fondu Eduzměna

Eduzměna usiluje o systémovou změnu vzdělávání v Česku. Chce, aby všechny děti mohly chodit do školy, která je opravdu připraví na život, bude je bavit a dávat jim smysl.

03

Editorial*(Kateřina Šaldová)*

07

Chtěli jsme, aby chlapi v hospodě nemluvili jen o fotbale, ale taky o škole*Rozhovor se Zdeňkem Slejškou
(Barbora Postránecká)*

12

Počítá se každý, kdo už se vydal na cestu*Pět let pilotního projektu Eduzměny na Kutnohorsku
(Tomáš Feřtek)*

20

Školy pro 21. století. Rozhlasový pořad se snaží dávat inspiraci*Rozhovor s tvůrkyněmi podcastu Reparát Danielou Vrbovou a Markétou Vozkovou
(Zuzana Kudrová)*

TÉMA**HLAS DĚTÍ**

24

Vyřešit výzvu společně*O dětské participaci v praxi
(Zuzana Kudrová)*

26

Je potřeba znovu definovat, co znamená učitelská autorita*Rozhovor s lektorem Matyášem Grimmichem
(Lenka Penkalová)*

29

Proč se děti netěší do školy?*Anketa (odpovídají Klára Bezděková, Jindřich Fryč, Tereza Kottová, Petra Pecková, Lukáš Seifert, Vladimír Stanislav a Tomáš Zatloukal)*

TÉMA

PRŮVODCI ŠKOL

34

**Sejít se a mluvit o tom,
co je dobré učení**

O práci regionálních průvodců škol
(*Barbora Postránecká*)

38

Jsme víc spolu

Reportáž ze základní školy
v Malešově (*Lucie Römer*)

42

**Zajímalo mě, jestli se dá
v českém školství něco
opravdu změnit**

Rozhovor s filmařem Viliamem Valou
(*Lenka Penkalová*)

46

Vyprávíme příběhy škol

(*Zuzana Kudrová*)

TÉMA

FILANTROPIE

48

**Školy jako klíč
k budoucnosti. Investice,
která dává smysl**

Rozhovor s manželi Martinem
a Dankou Kúšikovými
(*Barbora Postránecká*)

TÉMA

DUŠEVNÍ ZDRAVÍ

52

Prázdná

Povídka (*Markéta Pilátová*)

54

**Učitelům ukazujeme jiný
pohled na děti s náročným
chováním**

Rozhovor s psycholožkou Barborou
Hoškovou (*Zuzana Kudrová*)

60

**Když si dítě samo nevyleze
na strom, nebudeme ho tam
vysazovat**

Rozhovor s ředitelkou lesní
školký v Kutné Hoře Lucií Sádlovou
(*Lucie Römer*)

TÉMA

REGIONY

64

**Když ředitel potřebuje
odpověď, nemá se často
na koho obrátit**

Rozhovor s konzultantkou Ivanou
Maxovou (*Zuzana Kudrová*)

68

Proč se děti netěší do školy?

Anketa (odpovídají *Kamila Dřtilová,*
Miroslav Hřebecký, Ondřej Matějka,
Libuše Tomolová, Světlana Vaštová
a Hana Vellánová)

73

Jak se rodilo logo

O grafické identitě Eduzměny
(*Tomáš Kaplan*)

„Dorostla generace lidí, kteří pro svoje děti ve školách chtějí něco jiného, než sami zažili.“

Zdeněk Slejška

Ředitel nadačního fondu Eduzměna

Chtěli jsme, aby chlapi v hospodě nemluvili jen o fotbale, ale taky o škole

Před patnácti lety narazil na průzkum, podle něhož byly tři čtvrtiny Čechů spokojené se zdejším vzdělávacím systémem. Tehdy si uvědomil, že bez naštvaných rodičů se české školství nikam nepohne. Další klíčový okamžik nastal, když začal jezdit do regionů a zjistil, že místní lídři spolu o podobě vzdělávání vůbec nemluví. Zdeněk Slejška, ředitel Nadačního fondu Eduzměna, se v průběhu let opakovaně dostával do situací, které ho přiměly o způsobu vzdělávání nejen přemýšlet, ale taky se pokoušet ho měnit.

Autorka textu: Barbora Postránecká

Pocházíte z učitelské rodiny, vaše maminka učila na základní škole a pak byla ředitelkou malotřídky ve Slavkovicích, obci na Vysočině. Jak moc vás to ovlivnilo ve vašem profesním životě?

Určitě to na mě vliv mělo. Když jsem byl na prvním stupni, máma jezdila na školy v přírodě – a já s ní. Do školy jsem vždycky chodil tam, kde jsme zrovna byli, a poznal jsem díky tomu hodně míst. Ještě zásadnější však pro mě byl skautský oddíl. Tady fungovalo něco, co jsem ve školách postrádal – neučíte se holá fakta, ale něco děláte, vyrábíte, a u toho se učíte. To jsem vždycky chtěl a hledal a snažil se to dostat do vzdělávání.

Byla maminka v době, kdy učila, progresivní pedagožka?

Myslím, že ano. Hned po revoluci se účastnila akcí Přátel angažovaného učení. Pamatuji si, že třeba slovní hodnocení vnímala jako dobrou věc. Zároveň ale byla limitovaná možnostmi, které v té době byly, a koneckonců i dobou samotnou. Něco z toho v ní přetrvává dodnes, když ji třeba pozoruji, jak se baví s mými dětmi, vnímám, jak silně je v ní zabudované to klasicky „učitelské“.

Což je?

Takové to: „Tak co, děti, co jste se ve škole naučily?“ Schází mi v tom jakási volnost,

tedy že se děti mohou profilovat různě a že se jejich úspěch nemá odvíjet jen od akademických znalostí.

Je o vás známo, že jste ovlivněn přístupem ke vzdělávání, kterému se říká zážitková pedagogika. Byl to tedy skaut, který vás k tomu dovedl?

Ano. Když mi bylo jedenáct, přestěhovali jsme se s rodiči na Vysočinu. Chodil jsem na gymnázium v Novém Městě na Moravě a taky vedl skautský oddíl. Tehdy jsem poznal knihy, které vydávala Prázdninová škola Lipnice. To je organizace, která tady už od roku 1977 pořádá kurzy zážitkové pedagogiky. Důraz klade na učení skrze prožitky, hry, sebezvojevové úkoly... Po střední škole jsem se přihlásil na jejich kurz a tak mě to nadchlo, že jsem se stal jejich instruktorem. Asi šest let jsem tam pracoval jako dobrovolník a po vysoké jsem pro ně dělal na plný úvazek. To mě ovlivnilo mnohem víc než studium na univerzitě.

Vystudoval jste biologii a tělocvik na Pedagogické fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Jak dlouho jste pak učil?

Jen chvíli, na základní škole v Klánovicích. Pak jsem upřednostnil vzdělávání dospělých. To mi dávalo větší smysl.

Proč?

Stále jsem přemýšlel, jak proměnit podobu škol a způsob, jakým se v nich učí. A došel jsem k závěru, že větší vliv budu mít, když začnu vzdělávat učitele. S partou kamarádů jsme založili vlastní organizaci, která se specializovala na zážitkové učení, pracovali jsme s učitelskými sbory, pořádali pro ně výjezdní akce... To bylo v roce 2000.

ZÁSADNÍ VÝZKUM

Připomenete, jak vypadala na začátku nového milénia debata o podobě českých škol a vzdělávání?

O změnách se začalo mluvit hned po revoluci, kdy se vzedmula poměrně zásadní vlna, třeba právě v podobě sdružení Přátel angažovaného učení. To byli nadšení učitelé, kteří se chtěli navzájem inspirovat, učit jinak, dívat se, jak to dělají v zahraničí. Mezi studiem na střední a vysoké jsem byl jeden rok zaměstnaný v CHKO Žďárské vrchy, kde jsem rozjížděl ekologickou výchovu, což byl tehdy nový fenomén. Ve školách se to projevilo tak, že někteří učitelé přestali učit řády, tedy že nejprve probereme všechny bezobratlé, pak obratlovce a tak dále až po savce. Místo toho začali nově učit průřezově, například po ekosystémech.

Pamatujete si ještě na jiné zásadní okamžiky?

V roce 2001 představil tehdejší ministr školství Eduard Zeman Bílou knihu, což byl velký počín, první velmi rozsáhlý strategický dokument, který přinášel poměrně jasnou vizi, kam by se školství mělo ubírat. V těch letech došlo ještě k jedné velké změně: zanikly okresy a vznikly kraje, s čímž se pojí i zánik školských úřadů. Místo nich se staly zřizovateli škol kraje a obce. A školy se staly právními subjekty, což jim dalo větší autonomii.

V roce 2005 se pak začalo učit podle takzvaných rámcových vzdělávacích programů, což byla zásadní změna. Vy jste o něco později dostal nabídku řídit nový metodický portál rvp.cz. S jakou vizí jste tam nastupoval?

Vytvářeli jsme platformu pro sdílení zkušeností a metodickou podporu pro učitele. Líbilo se mi to, protože to znamenalo jednak propojovat učitele a jednak využívat digitální technologie. Bylo mi třicet, měl jsem velké

ambice, pracoval jsem pro Výzkumný ústav pedagogický v Praze, přímo řízenou organizací ministerstva školství, a myslel si, že mnoho věcí půjde změnit. Jenže po pěti letech jsem začal narážet na limity státní správy. Všechno tam šlo velmi pomalu, taky hodně záleželo, jací lidé tam zrovna seděli...

V rozhovorech často zmiňujete rok 2009, který pro vás byl, co se týče vašeho dalšího směřování, asi nejzásadnější.

Ano. Tehdy si ministr školství Ondřej Liška nechal udělat výzkum, který zjišťoval, jak je veřejnost spokojená se vzdělávacím systémem. Ukázalo se, že 74 % lidí je spokojených. A mně došlo, že se můžeme snažit sebevíc, ale jestli je většina společnosti spokojená s tím, jak se ve školách učí, tak to vysílá školám i ministerstvu jasný signál: Nic neměňte. A to byl impulz k tomu založit EDUin.

Připomeňme, že jste ho zakládal společně s vaší ženou Lucií a tehdejším novinářem Tomášem Feřtkem. S jakým záměrem?

Řekli jsme si, že chceme, aby tu bylo víc nespokojených rodičů. Aby chlapi v hospodě nemluvili jen o fotbale, ale taky o tom, jak to vypadá ve škole. Chtěli jsme změnit mediální obraz vzdělávání, protože když jsme si dělali rešerše, zjistili jsme, že to téma je opravdu opomíjené. Na otvíráky novin se dostávalo jen na začátku roku, a když byly maturity.

Kdy se vám poprvé povedlo na nějaké téma upozornit tak, aby se mu dostalo větší mediální pozornosti?

To bylo asi po půl roce fungování EDUinu. Bylo září 2010 a velkým tématem byly státní maturity. Měly se spustit už v roce 2008, ale start byl několikrát odložen (*nakonec se poprvé konaly až v roce 2011 – pozn. red.*). Tomáš Feřtek tehdy srovnal náklady: kolik se investovalo do státních maturit v Česku a kolik na Slovensku. Ukázalo se, že na Slovensku vyšly dvacetkrát levněji. Postupem let jsme pak viděli, jak se o vzdělávání píše stále víc. Ale to nebyla jen naše zásluha.

Co se podle vás změnilo? Proč zájem o podobu vzdělávání začal růst?

Určitě i proto, že dorostla generace lidí, kteří měli zkušenosti ze zahraničí, na školství kladli jiné nároky než jejich rodiče a taky chtěli něco jiného, než co sami zažili. V té době byl velký boom lesních školek, ale pak děti vyrostly a rodiče neměli jinou možnost, než je dát na klasickou základku. A tak začaly vznikat komunitní školy, různé alternativní školy...

POJĎME SE SPOLU BAVIT

Co dalšího důležitého se stalo v EDUinu během let, kdy jste tam působil?

V roce 2013 jsme vymysleli kampaň Česko mluví o vzdělávání a začali mluvit o ožehavých tématech jako osmiletá gymnázia, učňáky nebo hodnocení ve školách. Na to pak navázala roadshow, kdy jsme v každém kraji pořádali workshopy o vizi ve vzdělávání a na ně jsme zvali nejen lidi ze školství, ale i z úřadů, neziskovek, byznysu. To byl pro mne další velký „aha moment“.

Proč?

Tehdy mi došlo, že tito lidi spolu vůbec nemluví, neznají se, nesetkávají se a společně neřeší, jakou představu o vzdělávání mají a jak jí v jejich škole, městě a kraji docílit.

To už trochu zní jako prvopočátky vašich aktivit v Eduzměně, kde jste se právě na lokálnost a spolupráci zaměřili.

Je to tak, ale to ještě pár let trvalo. Na naši kampaň a roadshow jsme pak navázali projektem, který se jmenoval Města vzdělávání. Chtěli jsme zkusit dát dohromady lidi na lokální úrovni, kteří by se spolu bavili a zkusili vymyslet a prosadit společnou vizi. Jezdili jsme tehdy do čtyř měst – do Žďáru nad Sázavou, Kutné Hory, Dvora Králové nad Labem a Svitav – a moderovali tam dlouhodobou diskusi, která se pak s různými

úspěchy překlápěla v reálné výstupy. Na tuto naši aktivitu pak navázalo ministerstvo školství, byl to pro ně jeden z inspiračních zdrojů, na základě kterých dali dohromady koncept místních akčních plánů.

Nutno dodat, že vy jste se ještě v mezích stal členem mezinárodní organizace Ashoka, která podporuje sociální podnikatele s inovativními řešeními společenských problémů. Jak vás ovlivnila tahle zkušenost?

Velmi. Dostal jsem se do komunity lidí, kteří přicházeli se zajímavými inovacemi, a já se mohl inspirovat, učit. A taky jsem se najednou dostal k mezinárodnímu kontextu a měl možnost vidět, jak se o systémových změnách uvažuje jinde.

Jaký byl váš největší „aha moment“ tady?

Že máme v Česku mraky skvělých iniciativ a organizací, které sice dělají přímou službu a jde jim to skvěle, ale nevěnují se tomu, jak dostat změnu do celého systému.

Což je myšlenka, kterou už jste zmiňoval v jiném rozhovoru, že totiž inovace nemůžou přicházet shora ani zdola, ale ze středu...

Ano, to je myšlenka, kterou mám z Kanady. Když tam dělali velkou školskou reformu, přesně na tohle přišli. Pokud chcete prosadit změnu, neprosadí ji jen progresivní školy, ale ani ministerstvo.

Takže české ministerstvo školství, i kdyby bylo sebevíc pokrokové, nemůže prosadit systémové změny?

Domnívám se, že reálné kompetence stát v tuto chvíli nemá. Náš systém je decentralizovaný a stát má jediný silný mechanismus – finance. A pak samozřejmě regulace v podobě zákonů a vyhlášek. Ale spoustu věcí, které ministerstvo chce nebo stano- ví, dokážou obce a kraje obejít. To je třeba

důvod, proč máme stále vyloučené školy. Sice je tu nastavená nějaká vzdělávací politika a rovné příležitosti, ale jak to uchopí v jednotlivých krajích, už z Prahy neovlivníte. A proto je potřeba nějaká struktura, tedy reálné napojení lidí v regionu, kteří budou o vzdělávací politice mluvit, hledat průsečíky a na nich pak společně pracovat.

A PAK PŘIŠLA PANDEMIE

Proč jste se rozhodl odejít z EDUinu?

Jsem z podstaty spíš rozjížděč, takže když byl EDUin funkční a zaběhnutý, rozhodl jsem se, že odejdu a dám si volno.

Jenže to se tak úplně nestalo...

Ještě než jsem odešel, v emailu mi přistál materiál od slovenské nadace, s níž jsme spolupracovali. Spouštěli tam něco, čemu říkali Eduzmena. Myšlenka byla, že budou přitahovat dárce nikoli ke konkrétním projektům, ale jednoduše k celému tématu vzdělávání. Prostě řeknete: „Chceme nastartovat školství, přispějte.“ Já jsem tenhle nápad roznesl několika nadacím, s nimiž jsme spolupracovali. Chopila se toho Nadace OSF a jejímu tehdejšímu řediteli Robertu Baschovi se povedlo spojit s Nadací České spořitelny, Nadačním fondem Abakus a Nadací Karla Janečka. V této čtyřce jsme se začali scházet. Systémová změna byla tehdy pro dárce a nadace velkým tématem.

A tak vznikl v roce 2018 Nadační fond Eduzmena, který si dal za cíl zlepšit vzdělávání v Česku. Jak moc odvážné to bylo?

Byl to hlavně výjimečný počín, kdy čtyři nadace spojily síly, založily fond a chtěly něco změnit. Z debat, které jsme vedli, nakonec vykrystalizovalo, že se pokusíme nejprve o změnu v jednom vybraném mikroregionu, a následně to zkusíme přenést do celého systému.

Volba padla na Kutnohorskou. S jakou nabídkou jste tam přišli?

Vyslechli jsme si školy, zmapovali, jak to v regionu funguje, včetně přístupu zřizovatele a rodičů. Vytvořili jsme funkci, které říkáme regionální průvodci škol, a ti začali do škol jezdit.

S jakým zadáním?

Jejich úkolem bylo se školami navázat vztah a společně hledat, kam chce škola směřovat a jak ji v tom podpořit. Postupně vznikaly takzvané individuální rozvojové plány.

V jaké jste nyní fázi?

Zakládáme společně s tamními obcemi Centrum podpory vzdělávání Kutnohorskou, kde budou působit zmínění průvodci a další kolegové a podpora pro školy poběží dál. Vize je taková, že polovinu by platil zřizovatel, čtvrtinu stát a čtvrtina by se pokryla ze soukromých zdrojů.

S modelem otestovaným na Kutnohorskou se chcete přesunout do dalších čtyř mikroregionů a v nich působit tři roky. Co si od toho slibujete?

Dlouhodobá vize je tento systém podpory rozšířit po republice. Kutnohorská zkušenost je specifická tím, že se zde investovalo jen soukromé peníze. Byl to experiment, ale v následujícím období chceme, aby to byl funkční model aplikovatelný i jinde, a to včetně udržitelného vícezdrojového financování. Existuje něco jako kritické množství regionů, přibližně dvacet procent území, což je v našem případě asi šestnáct center podpory vzdělávání. Pokud budou fungovat, bude to znamenat, že se pak inovace začne šířit „samovolně“. Věříme, že to může nastartovat proměnu škol v celé republice.

Fotografie: Zuzana Kudrová

Počítá se každý, kdo se vydal na cestu

**Je pět let dost času
na změnu vzdělávání?**

Projekt Eduzměna odstartoval na Kutnohorsku na jaře roku 2020 a končí v červnu 2025. Co se za těch pět let doopravdy změnilo a nakolik to zaznamenala veřejnost a děti ve školách? Jak se vůbec pozná, že škola a region prošly vzdělávací reformou? Stačí pět let na takovou proměnu? A co bude dál?

Autor textu: Tomáš Feřtek

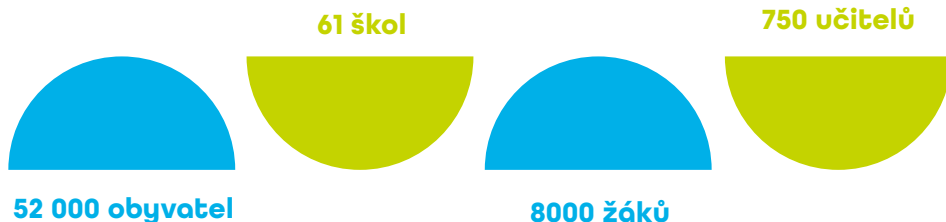
Kutnohorsko, přesněji obec s rozšířenou působností Kutná Hora, bylo pro projekt regionální reformy škol vybráno jako typický reprezentant venkovského regionu. Relativně velké a řídké osídlené území okolo regionálního centra, které má dvacet tisíc obyvatel a pověst známého turistického cíle. Nejde o vyloučený region, ale okraj Středočeského kraje, jakési vnitřní pohraničí, které nehyjí prosperitou. Ekonomicky i sociologicky republikový průměr.

Kromě pěti základních a pěti středních škol v Kutné Hoře jsou tu ještě tři větší základní školy v menších městech (Uhlířské Janovice, Zbraslavice, Zruč nad Sázavou) a pak desítky malých škol v obcích. Někdy obec zřizuje jen mateřskou školu, kde není víc než padesát dětí, podobně velké jsou některé malotřídní základní školy, ale většina venkovských základek má mezi jedním stem a dvěma sty dětmi, tedy jednu třídu v ročníku. Starostové si svých škol váží, ale logicky v tak malé obci nebývá ve vedení nikdo, kdo by vzdělávání opravdu rozuměl. To je důvod, proč jsou rozdíly mezi školami – v organizaci a kvalitě výuky, ale třeba i ve spokojenosti učitelů, žáků i rodičů – tak velké.

Velké rozdíly mezi školami a z nich plynoucí nerovný přístup ke vzdělávání, to je klíčový problém vzdělávání v České republice. Kvalitu spádové školy nemohou rodiče nijak ovlivnit. Pokud je to zajímavá a jsou na tom ekonomicky dobře, mohou vybrat nějakou lepší školu v okolí nebo si připlatit za školu soukromou. Děti z méně informovaných, případně chudších rodin v místní škole zůstanou bez ohledu na kvalitu. To je důvod, proč celková nerovnost a rozdíly mezi školami dlouhodobě rostou. Dá se to změnit? Kutnohorsko – celkem 61 škol, na 750 učitelů, 8000 žáků, 52 000 obyvatel. Proměna může začít. Máte na to pět let.

KUTNOHORSKO

PROMĚNA VZDĚLÁVÁNÍ ZAČÍNÁ VZTAHY

Jak se vůbec pozná, že něco jako reforma vzdělávání proběhlo? Dnes to umíme lépe pojmenovat u jednotlivé školy, protože základních škol, které v uplynulých dvaceti letech prošly zásadní inovací, jsou po celé republice stovky (z celkového počtu zhruba 4200). Obvyklá proměna školy odstartuje s novou ředitelkou nebo ředitelem. Tedy s někým, kdo přichází zvenčí a shledá podobu školy poněkud zamrzlou. Vyučování i chodby připomínají devadesátá léta minulého století, vztahy ve sborovně jsou napjaté, žactvo netečné a otrávené, rodiče buď rezignovaní, nebo naopak bojovně nespokojení.

S ohledem na výčet problémů asi není překvapivé, že proměna začíná vztahy. Často se mluví o tom, že děti se mají ve škole cítit dobře. To ano, ale wellbeing, ono dobré bytí, se v první řadě musí týkat učitelů. Oni jsou ti první, kteří musí do školy chodit rádi a cítit se tam bezpečně. A přesně to má nový ředitel ve své moci. Tak, jak on bude komunikovat s učitelkami a učiteli, tak nakonec budou oni komunikovat se svými žáky. Tedy buď jako přísný a trestající nadřízený, nebo jako respektující partner a pomocník.

Podstatná je i materiální stránka věci. Mají učitelé někde klid a pohodlí, mají funkční kávovar? Křesílka, kde se dají u kafe probrat věci z hodiny, jsou zásadní investicí do reformy vzdělávání. U žactva je to podobné. Mají ve škole nějaká místa, kde si mohou sednout a bavit se a odkud je nikdo nebude vyhánět a vytírat jim pod nohama podlahu? Je ve vyučování prostor, kde si všichni mohou sednout a bavit se o tom, co zažívají a jak se cítí? Když mají problém, mají za kým zajít, ať už je to školní psycholog, nebo jiná pomáhající profese? A vědí o tom, kdo to je a kde a kdy ho najdou?

To všechno vede v první fázi proměny školy k drobným změnám, jako jsou pravidelná setkávání učitelů a celé sborovny, ale třeba i třídnické hodiny nebo ranní kruhy ve třídách, kde se neprobírá učivo, ale to, co děti včera zažily. Bez zlepšení atmosféry a pocitu bezpečí se toho ve škole moc změnit nedá.

V druhé vlně přicházejí změny v pedagogické práci – jak a podle jakých parametrů děti hodnotíme? Dozvídají se, v čem jsou dobří a v čem ne? Kde, v jakém předmětu a v jaké situaci je užitečné známkovat? Kdy máme hledat jiný způsob hodnocení? Kdy je efektivní frontální výklad před tabulí a kdy je lépe nechat děti pracovat ve skupinách, aby k výsledku dospěly samostatně?

Kdy je dobré pracovat ve třídě a kdy je lepší vzít žáky do terénu nebo vůbec někam mimo školu, aby rozuměly, jak souvisí školní látka s reálným životem? To jsou otázky, které si učitelé v této fázi kladou.

Pokud jsou odpovědi na některé z těchto otázek méně obvyklé, dojde postupně k viditelným změnám v rozvrhu i ve třídách. Například se spojí fyzika a chemie v předmět přírodní vědy a dějepis a občanka ve společenské vědy. Vede to k hlubšímu uvažování o přírodě i o společnosti. Nebo škola usoudí, že je dobré nedělit děti do tradičních tříd, ale pracovat s různověkými skupinami. Pokud učitelé potřebují více prostoru pro skupinovou práci a praktické projekty, možná bude třeba ve třídách jinak rozmístit lavice. A tak podobně.

První dva tři roky po nástupu nového vedení se neděje nic viditelného. To je fáze péče o vztahy a vytváření atmosféry bezpečí. Pak se možná ve výuce začínají objevovat drobné inovace, ty jsou ale pod rozlišovací schopností dětí i rodičů. K zaznamatelným změnám, které se stanou předmětem diskusí, dojde tak po pěti letech od startu proměny. Jak to, že se neznámkuje? Proč děti tráví tolik času mimo třídu? To je chvíle, kdy škola musí včas odstartovat vyjednávání s rodiči a často i zřizovatelem a navržené změny obhájit tím, že vedou k lepším dovednostem dětí. To je ale jen úvodní část reformy. Zkušenost říká, že na důkladnou proměnu základní školy potřebujete alespoň deset let, celý jeden vzdělávací cyklus.

23,5

**milionu je částka, kterou
dotační kancelář Eduzměny
pomohla zprostředkovat
31 školám (18 z nich žádalo
o OP JAK vůbec poprvé)**

Pojmenovat proměnu na úrovni regionu je složitější. Pokud dosahují školy rozdílných výsledků v testování a liší se kvalita výuky, je jisté, že se to během tří pěti let nezmění. Ale co se změnit může, jsou vztahy mezi školami. Ty jsou v regionech, kde je dlouhodobý nedostatek žáků, napjaté a konkurenční. Vedení škol se s těmi ostatními raději nebaví, aby neodkrylo svoji slabou stránku, nebo naopak konkurenční výhodu. Existuje napětí mezi školami městskými a venkovskými, protože jejich možnosti, ať už jde o zajištění kvalifikovaných učitelů nebo mimoškolní činnosti, jsou zásadně rozdílné. A obě strany to vědí. Podobně se nepotkávají učitelky a učitelé a nebaví se o tom, co na své škole řeší.

Parametrem, který lze při proměně vzdělávání v regionu sledovat, je právě míra spolupráce a kvalita vztahů jednotlivých profesních skupin. Potkávají se? Jak spolu mluví? Dokážou spolupracovat? To jsou věci, na nichž se i v tak relativně krátkém termínu, jakým je pět let, pracovat dá.

207

**milionů korun je
celkový rozpočet
projektu Eduzměna**

EDUZMĚNÍ KUFŘÍK S NÁSTROJI

Většina toho, s čím Nadační fond Eduzměna na Kutnohorsko v roce 2020 přišel, byly postupy už jinde vyzkoušené a ověřené. Metodická centra a vzdělávání učitelů v pedagogických dovednostech napříč předměty. Vzdělávání a spolupráce ředitelek a ředitelů

97 %

**Eduzměna v různé
míře spolupracovala
nebo spolupracuje
s 59 ze 61 škol na
Kutnohorsku**

v ředitelské klubovně. Průvodci – mentoři ve školách, kteří ředitelům i učitelům průběžně radí a pomáhají. Malé granty na školní projekty, které dětem umožní vyzkoušet si projektovou práci.

V čem byl projekt Eduzměny nový, je odhodlání proměňovat vzdělávání na celém území. Šest desítek škol najednou. A nové bylo také vědomí, že je třeba pracovat se všemi skupinami, kterých se vzdělávání týká. Při proměně vyučování nejsnáze získá te děti. S těmi ostatními je to složitější. Každá z těch skupin má nějaké zvláštní potřeby.

Rodiče potřebují rozumět, proč se věci ve škole mění. Jinak se jim brání nebo se na ně dívají s podezřením. Učitelé jsou změnou přístupní, pokud vnímají, že jim přináší větší zaujetí dětí a efektivnější učení. Ředitele motivuje, pokud má škola dobrou pověst a rodiče o ni mají zájem. Podobně jsou na tom zřizovatelé, ale těm nejdříve musí někdo vysvětlit, proč a jak se dnes podoba školy mění. Jinak hrozí, že to budou oni, kdo při nejbližší příležitosti reformního ředitele či ředitelku vymění.

Proto Eduzměna pracovala od začátku s organizacemi, říká se jim obsahoví partneři, které se na jednotlivé problémy specializují. Unie rodičů se snažila proměnit a aktivizovat rodičovské spolky a školské rady. EDUin vzdělával zřizovatele. Elixír do škol, neziskovka, která se snaží proměnit vyučování fyziky, organizovala metodická

centra pro učitele. Společnost pro kreativitu ve vzdělávání a SOFA hledaly způsoby, jak přitáhnout žáky a vzbudit u nich pocit, že má smysl být aktivní. Kvůli tomu vznikl například grantový program Řešíme společnou výzvu, kdy si třída mohla zkusit s malými penězi vymyslet vlastní projekt. Od tiskové konference s hejtmankou po školní muzikál.

Hned na začátku 38 týmů objelo všechny školy, aby zmapovaly jejich potřeby. Součástí Eduzměny byly i dva evaluační týmy, které ověřovaly, co se daří a nedaří a jak to vnímá jak veřejnost, tak učitelé, rodiče a děti. Právě komplexnost, snaha pohnout systémem tak, že se tlačí a posunuje na mnoha místech najednou, to Eduzměnu odlišuje od starších reformních projektů. Dokázala na jedno místo, do jednoho regionu, přivést kvalifikované lidi a velké donorské peníze. Plánovaný rozpočet na těch pět let byl přes 200 milionů korun.

CESTA PŘES KOŘENY NEDŮVĚRY

Pokud se podíváte na to, s čím se tým Eduzměny musel vyrovnávat, uvidíte sérii improvizací a reakcí na nečekané události. Na únor 2020 byl naplánován úvodní Edufestival, velká akce pro veřejnost, která jí měla sdělit, co se na Kutnohorsku chystá. Jenže už tehdy vládla dosti neklidná situace kvůli sílící epidemii koronaviru a v březnu vláda zavřela školy. Zásadní omezení trvala celý další rok. Takže rok čekal i Edufestival.

82 %

**škol na Kutnohorsku
začalo spolupracovat nebo
prohloubilo spolupráci
s jinou školou**

Eduzměna založila ještě na jaře 2020 spolu s donory Fond pro Kutnohorsko, který školám nabízel grantovou pomoc ve chvíli, kdy musely během týdne dvou přejít na online výuku. Všechny školy akutně potřebovaly radu a podporu. Někdy počítače a notebooky, někdy lepší připojení či software, radu, jak na online výuku, peníze na doučování těch dětí, které se z nějakého důvodu nemohly online hodin zúčastnit. Koronavirová pomoc na jaře 2020 a zřízení Týmů duševního zdraví na podzim 2021, které reagovaly na zhoršení psychického stavu dětí po koronavirové odstávce, to byly důležité milníky, které školám ukazovaly, že tohle je projekt, který slyší na to, co je trápí a co potřebují. V jistém smyslu koronavirová krize Eduzměně pomohla. Prolomila bariéru nedůvěry.

Jinak je totiž třeba konstatovat, že pokud se rozhodnete přijít do nějakého regionu s velkými penězi a řeknete, že chcete proměnit podobu škol, setkáte se s nedůvěrou. Chtějí ty naše školy koupit a privatizovat? Co tím sledují? Kdo za tím stojí? K tomu je třeba přičíst, že učitelská veřejnost je obecně konzervativní a na venkově, zvláště českém, ještě o něco víc. Učitelé zažili mnoho projektů, které po nich požadují další neplacený čas, přičemž práce ve škole přibývá a děti jsou stále složitější. Takže ona nedůvěra k novinkám se dá pochopit.

NELEŽÍ TU NĚKDE OTVÍRÁK?

Úroveň spolupráce se školou od školy zásadně lišila. Jen desetina učitelek a učitelů se účastnila schůzek v metodických centrech, zhruba dvacítká ředitelk a ředitelů, tedy polovina, se zajímala o práci v ředitelské klubovně. O školní minigranty, které nabízelý deset až třicet tisíc na nějakou činnost vylepšující práci školy, byl ale zájem slušný, nakonec jich školy i rodičovské spolky získaly skoro 70. Mohlo jít například o adaptační kurzy pro přechod mezi vzdělávacími stupni, úpravu školní zahrady nebo akci, kdy gymnazisté organizují veřejnou přednášku

o inflaci. Cokoli, co dá o škole veřejně vědět a zlepší její práci.

Pro každou školu bylo třeba hledat nějaký „otvůrka“. Akci, grant, pomoc, která by otevřela školní dveře a prolomila obvyklou nedůvěrou. Jako výborný nástroj pro start změny se ukázala školní zahrada. Proměnit něco na zahradě, to obvykle sbor nevnímá jako ohrožující. Podobně to vnímají i rodiče. Jít kvůli něčemu do školní budovy, toho se někteří z nich obávají, ale jít pomáhat na školní zahradu? To nevypadá nebezpečně.

Podíl škol, s nimiž se podařilo v jednotlivých letech projektu navázat spoluprací, se měnil, ale většinou se počet pohyboval okolo čtyřicítky. A závěrečný účet, kdy se dalo říci, že k nějaké formě spolupráce došlo u 59 škol z celkových 61, se dá jednoznačně považovat za úspěch.

KDO UŽ SE VYDAL NA CESTU

Pokud někdo čekal, že za pět let se srovná kvalita škol v regionu, zlepšil se výsledek žáků a promění se podoba výuky, tak to nebylo realistické očekávání a opravdu se nenaplnilo. Pořád tu jsou školy, byť je jich minimum, které se odmítly do projektu zapojit nebo tak činí jen formálně. Další část škol se účastní spíš proto, že to přináší nějaké konkrétní benefity, a o zásadnější proměnu nestojí. A pak jsou tu školy, které podporu, učitelské vzdělávání a třeba i průvodcovskou pomoc přijímají, ale nedokáží je zatím plně využít.

Přesto platí, že pokud se bavíme o proměně všech škol v nějakém území, dosáhla Eduzměna nejlepšího výsledku ze všech projektů, které se o něco podobného do této chvíle pokusily. Část škol se účastní aktivně a podařilo se probudit i spící školy, přimět je, aby vnímaly, že se okolo nich děje něco zajímavého. Vzniklo regionální Centrum podpory vzdělávání, nezisková organizace, která bude mít na starosti další práci na Kutnohorsku. V ní jsou konkrétní lidé se zkušenostmi z posledních pěti let a zdá se,

že zřizovatelé škol budou ochotni na její provoz přispívat za každého žáka. Podařilo se tedy prolomit bariéru nezájmu, získat kredit, najít lidi, kteří něco umí a jsou ochotni v té práci i v dalších letech pokračovat.

Projekt Eduzměny na Kutnohorsku prokázal, že proměna, která se nesoustředí jen na aktivní školy a učitele, ale snaží se navést na cestu změny všechny, je možná. A příště se to dá udělat i výrazně levněji, protože už nebude třeba ohledávat slepé cesty. A druhá klíčová informace – jestliže k proměně jedné školy potřebujete alespoň deset let, i když máte k dispozici skvělého ředitele či ředitelku s vizí, je jasné, že u proměny regionu to rozhodně nebude méně. Pokud to někomu připadá neúnosně dlouhé, dá se mu doporučit, ať si opakuje větu, která je pro proměnu škol v České republice klíčová: Není důležité, kdo dorazil do cíle, ale kdo se vydal na cestu.

Fotografie: Kateřina Hanušová

16

**škol zavedlo tripartity
(individuální konzultace
mezi učitelem, dítětem
a rodiči)**

25

**pedagogů z regionu prošlo
nebo prochází dlouhodobým
vzdělávacím programem
Pedagogický lídr**

1/4

**každá čtvrtá škola
začala víc učit venku**

Školy pro 21. století. Rozhlasový pořad se snaží dávat inspiraci

Nemá smysl pořad dokola ukazovat jen marasmus, mnohem zajímavější jsou příklady dobré praxe. A místo neustálého omílání problémů je dobré hledat jejich řešení, říkájí Markéta Vozková a Daniela Vrbová, autorky Reparátu, podcastu o školství a vzdělávání. Ten běží každé pondělí na Českém rozhlasu Plus a Eduzměna je jeho partnerem.

Autorka textu: Zuzana Kudrová

Proč jste se v Českém rozhlasu rozhodli takhle zevrubně věnovat právě vzdělávání?

Markéta Vozková: České školství, respektive jeho problémy, samozřejmě jako novinářky sledujeme dlouhodobě. ČRo Plus je veřejnoprávní analytická stanice a já jsem přesvědčená, že jako taková se má školství a vzdělávání věnovat detailněji a na větší ploše, než jsou rozhovory v živých pořadech. Když jsem se v roce 2023 vracela do práce po rodičovské, přišla jsem s několika náměty a jeden z formátů se týkal právě vzdělávání – mimo jiné proto, že vláda zrovna ohlásila strategické změny ve školství. Vedení stanice několik měsíců poté jednalo o spolupráci s Nadačním fondem Eduzměna a my jsme pak, spolu s Danielou a Václavem Štefanem, vedoucím programu ČRo Plus, dali dohromady námět na nový

pořad, který jsme nazvali Reparát. První epizodu jsme vysílali 15. dubna 2024.

Daniela Vrbová: Mě tenkrát zaujala metoda zvaná solutions journalism, s níž se v podcastu mělo k tématům vzdělávání přistupovat. Vypadá tak, že na začátku každého dílu nastíníme problém a pak už se s aktéry bavíme o možných řešeních. Což mi přijde zajímavější než pořad dokola ukazovat marasmus a potíže českého školství. Na vzdělávání je přece nejlepší objevování, zvědavost, dychtivost po informacích a souvislostech. Když škola vytvoří podnětné prostředí a dokáže děti vést, budou se o svět kolem sebe zajímat celý život. A my chceme ukazovat příklady dobré praxe.

Zmínily jste, že Reparát se vysílá od půlky dubna 2024, takže zhruba rok. Jak vybíráte témata pro jednotlivé díly?

Markéta: Ze začátku byl pro nás klíčový harmonogram školního roku a související události, to znamená přijímačky, zápisy do školek, vysvědčení... Plus témata, která aktuálně pálí českou společnost nebo pedagogickou komunitu. Postupem času se ale tenhle přístup proměnil. Po půlroce vysílání jsme od expertů a expertek Eduzměny dostaly zpětnou vazbu a začaly k tématům přistupovat systémověji, komplexněji, ve větších souvislostech.

Komu především je Reparát určen?

Markéta: V první řadě může být inspirativní pro pedagogickou veřejnost. Což jsou statisíce dospělých. Další skupinou, kterou chceme informovat o dobré praxi, jsou rodiče školáků a studentů, těch jsou v Česku na všech stupních škol přibližně 2 miliony. Samozřejmě že rodiče předškoláka hledají jiné informace než ti, kdo řeší přijímačky na střední. Šíře témat je veliká a my s Danielou zároveň dáváme pozor, abychom se věnovaly i věcem minoritním, leč společensky závažným.

Daniela: Připodobnila bych nás k turistkám. Markéta drží mapu, kde je harmonogram školního roku a kóty problematických bodů. Orientuje se v terénu, ví, na co dávat pozor. Já se snažím dělat cestu zábavnou. V tom smyslu, že se víc zaměřuju na prezentaci tématu směrem k posluchačům.

Čemu se Reparát v prvním roce věnoval nejvíc?

Daniela: Zatím hlavně základnímu školství, protože to oslovuje asi nejširší posluchačskou skupinu. Na častější témata z mateřských, středních a vysokých škol prostě zatím ani nestihlo dojít. Máme víc námětů, než je pondělků v roce!

Jaké máte na podcast ohlasy?

Markéta: Na e-mailu reparat@rozhlas.cz zaznamenáváme náměty od posluchačů a posluchaček, leckdy i dlouhé komentá-

ře od lidí z terénu. Někteří už byli i hosty Reparátu, třeba student se zrakovým postižením nebo školní psycholog, který mluvil o adaptaci na začátku školního roku. Zpětná vazba přichází taky z okruhu profesní komunity.

Co práce na Reparátu přinesla vám osobně?

Markéta: Mně hlavně možnost věnovat se konkrétní oblasti do hloubky a prozkoumávat ji ze všech úhlů. Což jsem dřív, když jsem pracovala jako editorka aktuální publicistiky, neměla. Díky spolupráci s Eduzměnou, která je za mě stoprocentně profesionální, můžu každé téma konzultovat a vyhledávat po celém Česku lidi, kteří svět školství aktivně mění. Díky práci na Reparátu lépe chápu vzdělávací systém a vnímám školy jako komunity. Hodně se teď mluví o narůstajících psychických problémech dětí a dospívajících nebo o šikaně na školách. Byla bych moc ráda, kdyby naše práce přispěla ke změně a inspirovala všechny, kterých se vzdělávací systém nějak týká.

Daniela: Jako maminka školou a školou povinných dětí mám pokaždé radost, když něco, o čem jsme vysílali, zavedou i instituce, kam chodí mé ratolesti. Je to pro mě dvojí potvrzení: jednak že naše téma bylo relevantní, a jednak že se pedagogové mých dětí vzdělávají a reagují na aktuální požadavky doby.

Dáte nějaký příklad?

Daniela: Naposled mě třeba skoro dojal e-mail ze školy, která se rozhodla přejít z klasických třídních schůzek na takzvané tripartity. Vedení to rodičům vysvětlilo hrozně dobře, skoro jako kdyby poslouchali Reparát (to je samozřejmě vtip). Ale mám prostě radost, že i když má české školství spoustu problémů, nelze ho odepisovat en bloc jako neperspektivní. Existuje v něm řada iniciativ ke zlepšení a pracuje v něm spousta nadšených a pečlivých lidí, kteří chtějí pro děti to nejlepší.

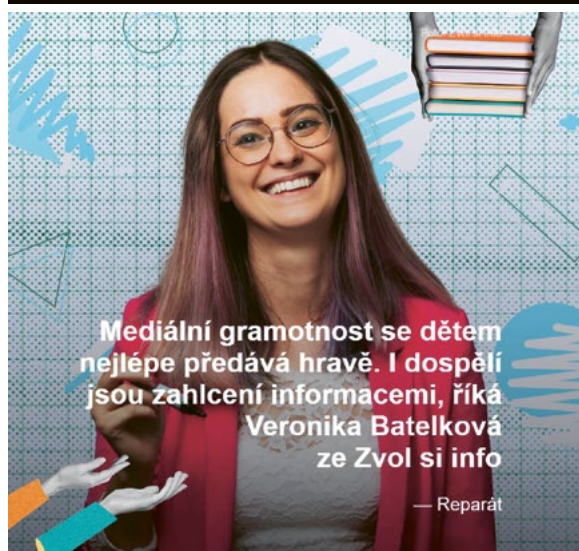
Jaká témata jsou vám nejbližší?

Markéta: Například ta, která souvisí s dobrým klimatem na školách nebo s podporou zdraví dětí, a to jak fyzického, tak psychického. Data ukazují, že české děti se málo hýbou, mají nejméně hodin tělocviku v Evropě. Nebo že v řadě škol výuka stále probíhá frontálně, není dostatečný prostor pro kreativitu nebo pro bezpečnou komunikaci s třídním učitelem. Naši hosté ale dokazují, že všechno je jen o lidech. Reparát mi taky ukázal, jak velkou moc má škola, pokud jde o podporu dětí ze znevýhodněných rodin. Školy mohou fungovat jako komunitní organizace a přitáhnout k sobě rodiče, nebo třeba podpořit obecně prospěšné aktivity. A ještě jednu důležitou věc jsem si uvědomila. Že totiž musíme myslet nejen na děti, ale i na dospělé ve školách, pedagogy i nepedagogický personál. Jejich role je zásadní a někdy to vypadá, jako bychom na to zapomínali.

Daniela: Já mám vlastně taky nejradši epizody, které se věnují atmosféře ve třídě nebo v celé škole. Takže šikana, inkluze, duševní pohoda, kreativní vzdělávání... Mám taky moc ráda téma nadaných dětí. Nad tématem školních jídelen zase zajímala třeba redaktorka sociálních sítí Plusu. A po díle o chybějících učitelích fyziky jsme dostaly dlouhý email od penzionovaného fyzikáře – bylo zjevné, jak považoval to téma za důležité.

*Fotografie: Lukáš Petránek
a Český rozhlas / Khalil Baalbaki*

Všechny dosud
odvysílané díly
Reparátu si můžete
poslechnout tady:

Vyřešit výzvu společně. Na Kutnohorsku to zkusilo už přes 700 školáků

Posilovat v dětech některé důležité kompetence, učit je řešit problémy a přebírat odpovědnost za sebe a své učení. To jsou některé z cílů programu Řešíme společnou výzvu, který vznikl ve spolupráci se Společností pro kreativitu ve vzdělávání. Od roku 2021 se do něj na Kutnohorsku zapojilo přes 700 dětí z několika desítek tříd. Eduměna poskytuje mentorskou podporu učitelům, pro které pořádá pravidelné workshopy, a menším rozpočtem přispívá také na jednotlivé projekty.

Program trvá vždy jeden školní rok a je zakončen slavnostní prezentací, která je v režii samotných dětí. Učitelé pracují s třídou v roli průvodce a žáci se mění v ty, kdo uskutečňují vlastní nápady. V nich se jako témata často objevují zlepšování vztahů ve třídě, péče o prostředí školy, zapojení se do širšího dění v obci nebo ve městě.

Hlavním smyslem je, aby si děti vyzkoušely dlouhodobě řídit a zodpovídat za něco, na čem jim jako třídě záleží. A nejde přitom

primárně o úspěšný výsledek, ale spíše o samotný proces, z něhož se všichni můžou hodně naučit. „Děti se mimo jiné učí reflektovat a pracovat se zpětnou vazbou, což nebývá ve škole zvykem. Učí se pracovat s chybou, co dělat, když se dostanou do slepé uličky. Díky programu si mohou bezpečně vyzkoušet, že když udělají chybu nebo něco špatně naplánují, nic se neděje,“ popisuje lektorka programu Klára Kolmanová.

Cílem programu je také posílit důvěru pedagogů vůči dětem. „Když se člověk vzdá kontroly a nechá ten projekt ovládnout děti, je to výzva, ale může mu to taky hodně dát,“ říká Tereza Karlová ze Základní školy v Malešově. Lektorka a spoluautorka metodické příručky zaměřené na participaci Zuzana Demlová dodává, že učitelé bývají často překvapení, co všechno děti dokážou, když k tomu dostanou příležitost. A že některým pedagogům přineslo zapojení do programu novou energii do další učitelé praxe.

Více se o programu Řešíme společnou výzvu dozvíte v jednom z dílů podcastu Reparát, který se věnoval dětské participaci.

Chceme se učit venku

Čtvrtáci z Uhlířských Janovic si v rámci programu Řešíme společnou výzvu vymysleli projekt venkovní učebny. Svůj plán realizovali od začátku do konce: sami si namalovali, jak bude vypadat, natírali lavičky, sehnali rostliny a stromky. „Venkovní učebna je přínosem pro nás, ale i pro celou naši školu, protože tam mohou chodit děti ze všech tříd, já i moje děti z toho máme velkou radost,“ usmívá se učitelka Kateřina Benešová.

„Na projektu se mi nejvíc líbilo, že jsme mohli ve třídě hodně spolupracovat,“ říká čtvrtáčka Kristýna. „Někdy jsme se i hádali, ale pak někdo prostě řekl stop, někdo fungoval jako ten největší šéf,“ doplňuje. A byla tím „šéfem“ paní učitelka? „Ne, někdo z dětí,“ směje se Kristýna. A dodává, že má pocit, že jí program dodal sílu konflikty řešit.

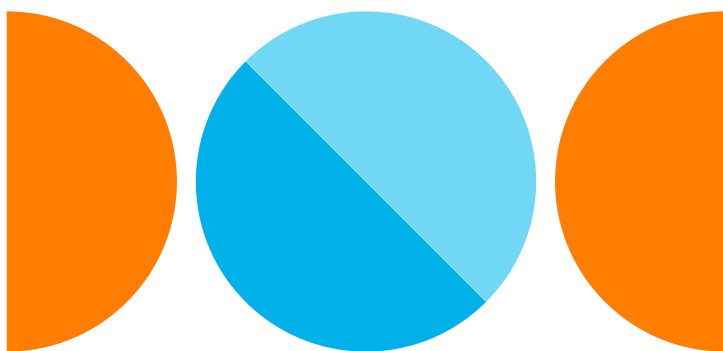
Jsme tým

Udělat z nově složené třídy, kde úplně nefungují vztahy, partu lidí, která se má ráda, spolupracuje a která se nebojí projevit na veřejnosti. Nelehký cíl, který si vytyčila třídní učitelka Jaroslava Lázníčková ze Základní a praktické školy Na Náměti v Kutné Hoře. „Myslela jsem si, že na sklonku učitelské kariéry se už nic moc nového nedozvím, ale nebylo to tak. V kurzu pro pedagogy jsem se dozvěděla řadu nových věcí, například jsem se v hodinách víc zaměřila na reflexi,“ říká o workshopech, které v rámci programu Řešíme společnou výzvu absolvovala.

Její třída šla cestou různých setkání a aktivit během celého školního roku. V rámci výzvy nazvané „Jsme tým“ žáci připravili třeba prezentaci o Karlu Čapkovi v knihovně, vydali se na vánoční výlet nebo uspořádali soutěž o nejlepší svíčkovou. Na závěr společně vytvořili třídní mikiny. „Hledala se podoba, nápisy, kde to uděláme, kolik to bude stát. A musím říct, že se děti dokázaly mezi sebou dobře domluvit. Nakonec z toho vyšly moc pěkné mikiny, které dodnes nosíme. Dokazujeme tím, že patříme k sobě,“ dodává Jaroslava Lázníčková.

Je potřeba znovu definovat, co znamená učitelská autorita

Školy v Česku se učí, že větší zapojování žáků do rozhodování o výuce a chodu školy neboli participace může být cestou, jak děti lépe připravit na budoucnost. A zjišťují, že dát žákům větší zodpovědnost a důvěru je často prospěšné a objevné pro všechny.

„Participace může také fungovat jako prevence různých typů rizikového chování, například šikany,“ říká v rozhovoru lektor Matyáš Grimmich, spoluautor metodické příručky k programu Řešíme společnou výzvu. Ten funguje na Kutnohorsku už pátým rokem a je zaměřený právě na větší zapojování dětí do života školy.

Pojďme si nejprve říct, co konkrétně slovo participace znamená...

Často slyšíme, že participace jsou školní parlamenty nebo projekty. Že participace je, když si děti vymyslí, že pojedou na výlet. Teď to nechci nijak shazovat, ale o tom to není. Participace znamená, že učitelé, kteří mají nějakou moc, se o ni dělají s dětmi. Že školu tvoří i děti, a tvoří ji aktivně.

Co všechno je potřeba k tomu, aby taková participace vůbec mohla nastat?

Aby participace nebyla jen formální, musí mít děti informace a také nějaké dovednosti. Chceme po nich třeba to, aby se k něčemu vyjádřily, ale pro ně to může být poprvé v životě, co se k něčemu vyjadřují, a nemusejí to umět. Proto se děti musí postupně naučit, jak převzít odpovědnost za sebe i za svoji skupinu. Ruku v ruce s tím jde kompetence učitele, který musí umět identifikovat, jak na tom třída je, co zvládne. Proto naše metodika pedagogů vede k tomu, aby sledovali, kolik prostoru dětem ve vyučování dávají, jak často nechávají děti mluvit a jak často mluví oni, jak často je hodnotí a jak často děti hodnotí je a tak podobně.

SELHÁNÍ NEVADÍ

To může znamenat i spoustu nepříjemných zjištění, nebo se pletu?

Spíš překvapivých. Děti tráví ve škole celý den a může být objevné zjistit, co z výuky děti opravdu zajímá, a co dělají jen proto, že to mají povinné. Velkým úskalím může být pro učitele i okamžik, kdy mají předat kontrolu dětem nebo se vypořádat s tím, že když děti něco vedou, tak můžou selhat. Je potřeba umět přijmout, že selhání nevadí. Být otevřený zkušenosti, že se nemusí vždycky dařit, protože nejde o to splnit nějaký úkol, ale něco se naučit.

Skoro se mi zdá, že peripetie při práci na projektech v programu Řešíme společnou výzvu jsou spíš vítané, než naopak...

Může to jít hladce a budeme mít všichni skvělý zážitek, že to fungovalo, a chuť dělat to příště znova. Anebo zjistíme, že ne, ale že se na tom třeba dá něco naučit. Ne že bych jásal nad nějakými úskalími. Ale přijde mi, že pokud se to někde má stát, tak ve škole. Tam je to pravé místo, kde je potřeba se něco naučit. Cvičný prostor. A to, že si projdu neúspěchem, že to prožívám ve skupině, kde se můžeme podpořit navzájem, kde je podpora od vyučujících, to je velmi cenné. Děti se při tom zároveň můžou naučit řešit konflikty, říct si, co potřebují. Osobní odolnost, schopnost se vyjádřit, obhájit svůj nápad, organizovat se, to všechno jsou skvělé dovednosti pro život.

Učitelé, se kterými pracujete, jsou asi naladěni vstřícně, protože se do toho projektu rozhodli dobrovolně jít. Setkáváte se přesto s tím, že by v rámci procesu měli třeba nějaké krize a pochybnosti, jestli se do toho měli vůbec pouštět?

Už jsme zažili pár takových katarzí. Někteří pedagogové do toho procesu vstoupí s už předem připraveným nápadem a mají poměrně jasno, co děti chtějí a co budou dělat. A to do detailů. A děti pak fungují skoro

jako nějaká pracovní síla, která něco naplňuje, ale ten nápad jejich není. Vzpomínám si třeba na příklad jedné paní učitelky, která se zafixovala na výsledek a chtěla to dotáhnout. A opravdu to dotáhla. Ale žádné potěšení pro třídu z toho pak neplynulo, protože její cíl a cíl třídy byly úplně jinde, a učitelka prožívala zklamání. Dokázala to ale pojmenovat a pak se společně se třídou rozhodli cíl změnit. Jiní vyučující se už od začátku ptají dětí, co chtějí, co potřebují, nebo třeba na to, co jim ve škole chybí – pak ale samozřejmě nevědí, s čím děti přijdou, protože můžou přijít s čímkoli. To vyžaduje od vyučujících dost odvahy.

PUSTIT OTĚŽE

Umím si představit, že čelit nejistotě může být výzva, zároveň ale musí být úleva zjistit, že nějaké pravomoci lze dětem bez obav přenechat...

Ono to i má být úlevné. Je náročné, když má být učitel tahounem všech věcí, když má všechno odpracovat a ještě u toho motivovat děti, aby byly nadšené a bavilo je to. Ale může ty otěže aspoň občas pustit. Náročná může být ta změna, když to dělá poprvé v životě a musí si přiznat, že vlastně neví, jak to dopadne. Když musí opustit nějakou svou představu. Ale ve finále by to měla být úleva. Často je pak potřeba redefinovat, co to znamená učitelská autorita. Že to, že učím, neznamená, že všechno vím nejlíp a že všechno musím zmáknout sám.

Mohl bys na závěr říct, proč je podle tebe téma participace tak důležité?

Eduzměna se úplně prapůvodně na téma participace soustředila z jednoho hlavního důvodu. Je totiž popsáno, že pokud se má stát nějaká změna ve škole, tak potřebujeme, aby zabrali všichni, kdo školu tvoří. A z většiny ji tvoří děti. Ony nejsou v pozici moci, jsou tam povinně, většinou i nedobrovolně. Ale mají často bystré oči a to může hodně pomoci.

Nejde o to, dělat všechno ve třídě nebo škole participativně, ale myslím, že je dobré vybavit děti nějakými dovednostmi, které se pak v životě velmi hodí. A užitečné jsou i ve škole. Participace třeba může pomoci v boji proti šikaně. Ta totiž hrozí ve chvíli, kdy není nikdo, kdo by se proti ní vymezil. Nebo si jí nevšimne, protože nemá dostatečnou sociální nebo emoční kompetenci. Být schopen říct, že se mi něco nelíbí, riskovat, že nebudu populární, nebo se vymezit proti učiteli je těžké. Toxické vztahy často bují právě tehdy, když si nikdo netroufne nic říct. Participativní kultura naproti tomu funguje jako prevence různých typů rizikového chování.

Fotografie: NF Eduzměna

Matyáš Grimmich je absolventem Akademie výtvarných umění a spolupracovníkem Eduzměny. Pedagogice se začal věnovat díky zkušenostem z Prázdninové školy Lipnice, v současnosti působí jako lektor a garant selektivní primární prevence v neziskové organizaci Jules a Jim.

Proč se děti netěší do školy?

Podle výsledků mezinárodní studie HBSC se 40 procent dětí v Česku netěší do školy, z několika desítek sledovaných zemí patříme v tomto ohledu k nejhorším. Čím to je? A co se podle vás dá udělat pro to, aby se to změnilo?

V anketě odpovídají osobnosti, pro které je přemýšlení a péče o vzdělávání denní chleba.

Petra Pecková, hejtmanka**Středočeského kraje ►**

Tohle číslo mě opravdu mrzí. Škola by měla být místem, kam se děti těší – kde objevují nové věci, cítí se bezpečně a mohou podporovat svůj potenciál. Bohužel se ale často setkáváme s tím, že děti mají pocit, že jejich hlas ve škole není slyšet, že nemohou nic ovlivnit, a že výuka je spíše o memorování než o porozumění souvislostem a praktickém uplatnění znalostí. K tomu se přidává tlak na výkon a přetížení učitelů, kteří často nemají dostatek podpory pro svou práci.

Jsem přesvědčená, že jednou z cest ke změně je větší participace studentů na rozhodování o dění ve školách a celkově v oblasti vzdělávání. Když děti cítí, že jejich názor má váhu, mění se i jejich vztah ke škole. Proto velmi podporuji iniciativu středoškolských studentů, kteří přišli s myšlenkou Středočeského středoškolského parlamentu. Jsem ráda, že jim jako kraj můžeme pomoci tento projekt realizovat. Věřím, že právě takové platformy mohou sloužit jako prostředník mezi studenty a krajem, pomoci řešit otevřené otázky a přispět k tomu, aby se školní prostředí zlepšovalo nejen z pohledu výuky, ale i atmosféry.

Samozřejmě je potřeba také modernizovat metody výuky, podporovat učitele v jejich dalším vzdělávání a klást větší důraz na duševní pohodu žáků. Středočeský kraj se

„Když děti cítí, že jejich názor má váhu, mění se i jejich vztah ke škole.“

v rámci svých možností snaží školám pomáhat – ať už investicemi do zázemí, nebo podporou inovativních přístupů ke vzdělávání. Jsem ale přesvědčená, že školství není jen věcí škol a učitelů – týká se nás všech a potřebujeme o něm vést širší společenskou debatu.

◀ Lukáš Seifert, starosta Kutné Hory

Výsledky mohou být do jisté míry ovlivněny i naší povahou. Ale samozřejmě je to na proužku varující signál, který musí nás, jako zřizovatele, ale i školy samotné, nutit k tomu, abychom vytvořili ve školách bezpečné prostředí, kam se děti nebojí chodit, kde mají čas nejen na formální vzdělávání, ale i další aktivity, kde se pohybují ve zdravých kolektivech, navazují sociální vazby a učí se spolupráci. To znamená, že škola musí být prostředím, které dítě rozvíjí a je bezpečné.

Vladimír Stanislav, člen správní rady**Nadace Jablotron ►**

Podle mě je klíčové klima celé školy a to ovlivňuje nejvíce ředitel a učitelé – tedy investovat energii a prostředky do jejich rozvoje. A makat na tom pěkně po masarykovsku – postupně, dlouhodobě. V tomto žádné rychlé změny nejsou možné, rozhodně ne třeba v rámci jednoho volebního období.

**„Za mne platí,
že děti se musí
cítit ve škole
bezpečně.“**

**◄ Jindřich Fryč, nejvyšší státní
tajemník a bývalý náměstek
ministerstva školství**

Příčin tohoto stavu, který se dlouhodobě nemění, je více. Školní prostředí je pro některé děti stresující kvůli nárokům na výkony, častému testování nebo nedostatku individuální podpory. Negativní roli sehrává napětí v třídních vztazích, které se zejména v posledních letech vlivem sociálních sítí zásadně proměnily. Pro mnoho dětí tato změna přinesla vyšší stres, nejistotu, hraničně až pocit nebezpečí. Vliv může mít neatraktivní výuka s omezenou interakcí mezi učitelem a žákem, která může být příčinou pocitu neúspěchu. Zlepšení bych hledal ve vhodné kombinaci podpory přátelského a bezpečného prostředí, prevence šikany a vytváření pozitivních vztahů mezi žáky i mezi žáky a učiteli. Kladl bych důraz na interaktivní a zážitkovou výuku, která více zapojí děti a probudí jejich zájem. Nezbytností dnešní doby je také podpora duševního zdraví, aktivizace (aktivní zapojení) rodičů. Napomůže vyvážený rozvrh, který vedle výuky nezapočítává na prostor pro odpočinek a zájmové aktivity. Za mne platí, že děti se musí cítit ve škole bezpečně. Musí mít pocit, že se mají komu svěřit a jejich problémy se řeší bezodkladně.

▼ **Tomáš Zatloukal, ústřední školní inspektor, člen správní rady Nadačního fondu Eduzměna**

Jedním z klíčových důvodů, proč se tak vysoký podíl českých žáků netěší do školy, je často neosobní a jednotvárný přístup k výuce, který nedokáže dostatečně reflektovat individuální potřeby, zájmy a schopnosti žáků. Dalším faktorem je vliv sociálních nerovností, kdy děti z rodin s nižším socioekonomickým statusem postrádají adekvátní podporu, což negativně ovlivňuje jejich vztah ke škole. Neméně důležitým aspektem je absence bezpečného, přátelského a motivujícího prostředí, které by žákům umožnilo cítit se ve škole přijímaní a respektovaní. K tomu se přidává i nedostatek praktických a atraktivních aktivit, které by žákům ukázaly, jak mohou získané znalosti uplatnit v každodenním životě.

Česká školní inspekce na tento problém dlouhodobě upozorňuje a v reakci na něj vydala metodický materiál „Školy, do kterých se žáci těší – Inspirace ze škol a pro školy“. Tento dokument, založený na analytických datech, přináší konkrétní doporučení, návrhy a opatření, která mohou školám pomoci vytvořit zdravé, bezpečné a motivující prostředí. Cílem je podpořit školy v tom, aby se staly místem, kam se žáci budou těšit a kde budou mít chuť se učit.

▲ **Tereza Kottová, učitelka, finalistka Global Teacher Prize 2024**

Děti v první třídě se do školy těší, ale mnohé z nich toto nadšení opouští už kolem Vánoc, ty otrlejší v průběhu druhého pololetí. Do školy je láká to, že se budou učit a poznávat svět kolem sebe. Místo toho zasednou do lavic. Napít se a dojít si na záchod můžou, až když se zeptají, mluvit smějí, jen když to dovolí učitel. Místo radosti z toho, že učení je vzrušující cesta, po které můžeme kráčet celý život, začnou dostávat smajlíky, puntíky a známky – okolo nich se pak točí celá školní docházka. Nikoho už potom nezajímá, zda mělo cenu jít zrovna dnes do školy, ale to, jaké známky žák dostal. A celé to završí přijímací zkoušky, kterými obhajujeme každé „proč“, na které se školák zeptá.

„Cílem je podpořit školy v tom, aby se staly místem, kam se žáci budou těšit a kde budou mít chuť se učit.“

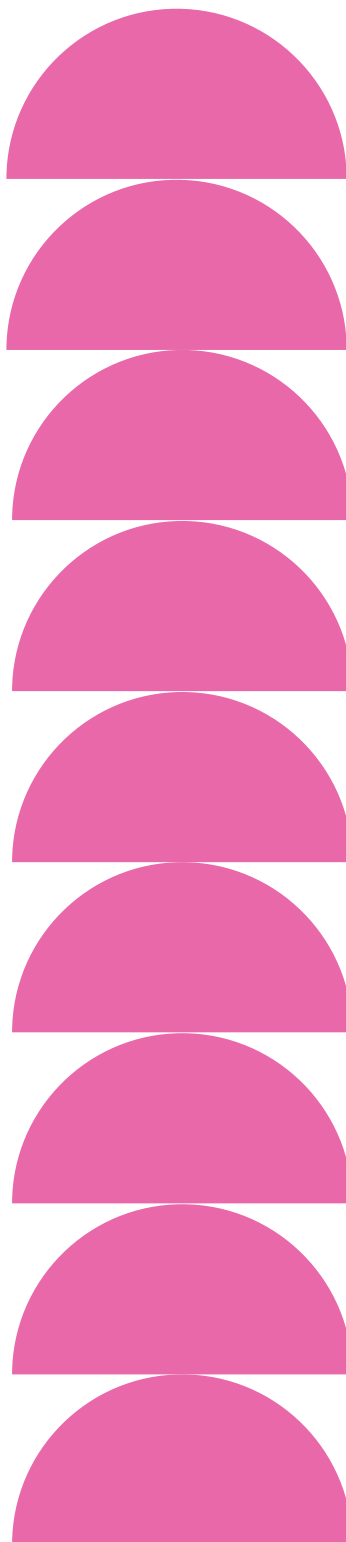

**▲ Klára Bezděková, náměstkyně ředitele
Národního pedagogického institutu,
členka správní rady Nadačního fondu
Eduzměna**

Zeptala jsem se přímo dětí ze 6. a 7. třídy základní školy a odpověď byla jasná. Děti zmínily dva okruhy, které jim brání těšit se do školy. Trápí je nerespekt některých učitelů. Byť jen několika málo, ale přináší to nepohodu. Součástí nerespektu je i to, že se nad některými svěřenými problémy mávne rukou nebo se neřeší. Pro nás dospělé možná drobnost, ale pro děti je to ztráta důvěry v to, že jim opravdu nasloucháme a chceme jim pomáhat. Tím druhým trápením, které děti zmínily, jsou komplikované vztahy ve třídě, včetně šikany. Přispívá k tomu také spojování tříd po odchodu některých dětí na víceletá gymnázia.

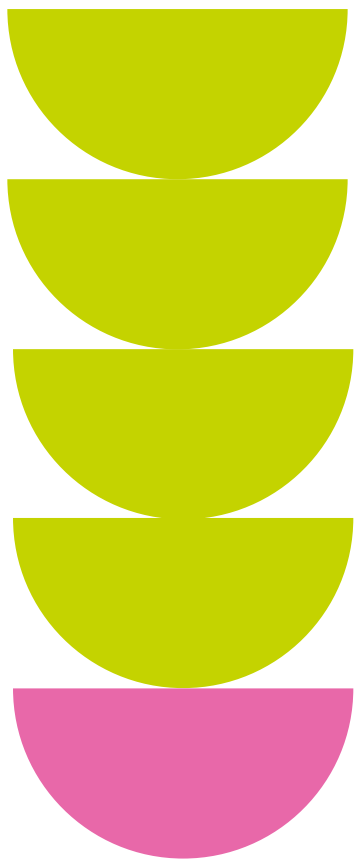
Všichni respondenti odpovídali také na druhou otázku, která zněla: Vidíte kolem sebe nějaké inspirativní příklady, osobnosti, organizace nebo projekty, kterým se daří vztah dětí ke škole zlepšovat?

Jejich odpovědi najdete na www.eduzmena.cz

Sejít se a mluvit o tom, co je dobré učení

Autorka textu:
Barbora Postránecká

Nevstupují do tříd jako učitelé, nepřednášejí ani nezkoušejí. Přesto mají ve školách důležitou roli. Průvodci – lidé, kteří posledních pět let v rámci projektu Nadačního fondu Eduzměna pomáhají školám hledat cestu k ještě lepšímu vzdělávání. Co všechno už zažili? Jak jejich práce konkrétně vypadá a co se podařilo změnit?

Z diáře Víta Jezbery: Ráno základní škola v Kutné Hoře, během dopoledne pak přejezd do jiné školy ve dvaadvacet kilometrů vzdálených Uhlířských Janovicích. Nazítří schůzka s vedením mateřské školy v Chlístovicích, později setkání s dětmi ze školního parlamentu na Základní a praktické škole v centru Kutné Hory.

A tak dál, týden za týdnem. Vít Jezbera má cesty na Kutnohorsku bezpečně „naještě“, už pět let je totiž takzvaným regionálním průvodcem škol.

Co to znamená?

V roce 2019 se Nadační fond Eduzměna pustil do zajímavého experimentu. Vybral si jeden region (konkrétně již zmíněné Kutnohorsko), rozhodl se zmapovat, jaká je situace v tamním školství, a pak s jednotlivými školami – na základě jejich potřeb – pět let spolupracovat. A samozřejmě sledovat, jak se to odrazí na kvalitě vzdělávání.

Na Kutnohorsku je celkem šest desítek škol – mateřských, základních a středních, a to včetně soukromých. Aktuálně se o ně stará osm regionálních průvodců a jedním z nich je Jezbera, který nyní pracuje se dvěma školkami, třemi základkami a dvěma středními školami.

V první fázi, v roce 2020, se odehrávalo samotné mapování. Lidé z Eduzměny komunikovali nejen s řediteli a ředitelkami škol, ale i s učiteli nebo žáky a jejich rodiči. O rok později pak začali pracovat zmínění regionální průvodci (z nichž někteří se podíleli už na mapování). Do škol přicházeli s jasnou nabídkou: Můžete s námi mluvit o tom, co vás trápí a štve, co byste nejvíc potřebovali. Můžeme společně pojmenovat, v čem jste dobří, ale taky, co chcete změnit nebo se naučit.

JAKO VRBA

Zprvu Vít Jezbera a jeho kolegové – z logiky věci – hlavně poslouchali. Navazovali vztah s vedením škol, řediteli a ředitelkami, kteří jim vykládali, jak se jejich školám

daří, co řeší a co by jim pomohlo. „Tehdy, v začátcích, jsem plnil zejména úlohu vrby,“ potvrzuje Jezbera, sám pedagog (pracoval jako vychovatel na soukromém internátním gymnáziu Open Gate nebo jako učitel na Gymnáziu a Střední odborné škole pedagogické v Čáslavi).

Načež přišly další úkoly. Mentorské, kdy průvodci s vedením školy hledali co, proč a jak změnit. V další fázi se pak dostalo i na konkrétní úkony, průvodci pomáhali školám zprostředkovávat kontakty a služby, doporučovali organizace i vhodné formy vzdělávání.

Průběh práce samozřejmě nebyl všude stejný, záleželo na konkrétní škole, respektive na jejích potřebách. Někde průvodce využívali od samého počátku a intenzivně, jinde se na něj obraceli spíš sporadicky – a někde vůbec. Podporu ale průvodci průběžně nabízeli všem.

„Jednou za čas jsem zavolaal do škol, které se zapojit nechtěly, a připomněl jim, že jsem tu a moje nabídka trvá,“ vypráví Jezbera. A fakt je, že některé školy, zpočátku váhavé, se postupem času doopravdy přidaly.

KROK ZA KROKEM

Příklady, co se za uplynulé roky podařilo, je dost. Jitka Gabašová, kolegyně Vít Jezbera, před časem začala coby průvodkyně dojíždět do mateřské školy nedaleko Zruče nad Sázavou. „Byla to taková klasická malá vesnická školka,“ vypráví, „kde se rozhodli vyzkoušet školení od organizace Step by Step. Dřív děti ve školce trávily čas v jedné veliké třídě. Nově se ale nakoupil nábytek a místnost se rozdělila na takzvaná centra aktivit. V jednom koutku výtvarné potřeby, v druhém hudební, jinde třeba stavebnice,“ popisuje Gabašová. „Každé dítě si může vybrat, kde bude trávit čas, jsou tam připravené úkoly. Škola taky zavedla takzvané ranní kruhy nebo úkoly pro rodiče. To znamená, že když maminka nebo tatínek přivedou dítě do školky, společně s ním splní nějaký úkol.“

Zapojení rodičů má jednoznačné benefity. Školka s nimi naváže bližší vztah a rodiče taky mají možnost vidět, jak jejich děti tráví čas. „Proměna téhle školky během jednoho roku byla opravdu velká,“ říká Jitka Gabašová.

Jako inspirativní a užitečná se ukázala i další praxe: výjezd jedné školy do druhé. Vlastně v tom není nic až tak složitého, vyberou se dvě školy podobné velikosti a pokud možno s podobným příběhem a „navštíví se“. Učitelský sbor stráví na takové návštěvě celý den, podívá se do výuky, promluví s kolegy, vedením...

Propojování škol – a obecně pomoc průvodců – se osvědčují i ve chvíli, kdy se řeší nějaká konkrétní věc, třeba přechod od známkování ke slovnímu hodnocení. Škola, která se na takový krok chystá, může průvodce najít jinou, kde už s tím mají zkušenosti (a navíc průvodce zajistí i vhodné vzdělávání).

Jindy se zase průvodce může stát prostředníkem mezi školou a rodiči. Příklad? Ve škole se rozhodnou, že z klasických třídních schůzek přejdou na takzvané triády (nebo též tripartity), tedy setkání mezi žákem, rodičem a učitelem. Což se může jevit jako jednoznačně pozitivní změna, ale někteří rodiče,

zvyklí na klasický formát třídních schůzek, to mohou vnímat jako zbytečnou komplikaci. Je tedy potřeba jim změnu vysvětlit, ukázat, proč je nový formát přínosnější – což právě může být úkol pro průvodce.

POJĎME SE SETKAT

Průvodce může škole pomoci nejen v jednotlivostech, ale i s celkovou vizí, plánem rozvoje. Vít Jezbera říká, že řada škol svou vizi má, ví, kam chce směřovat. Některé ji ale mají pouze formálně a část ji nemá vůbec. Co však často chybí v případech, kdy škola vizi má, je právě plán, jak ji naplnit, vysvětluje. Ať už jde o komunikaci s rodiči, spolupráci s jinými školami, podporu nadaných dětí, založení školního parlamentu nebo třeba už zmíněný přechod od známkování ke slovnímu hodnocení.

Další oblast, v níž průvodce přijde „vhod“, jsou šablony, tedy možnost financovat různé školní programy ze strukturálních fondů EU. Pokud ředitel či ředitelka nemá s něčím takovým zkušenost, průvodce doporučí dotační expertku, která s vedením projde tvorbu žádosti, pomůže s administrací a s podporou průvodce pak ukáže, jak peníze efektivně využít pro plánovaný rozvoj školy.

Kromě práce průvodců nabídla Eduzměna školám na Kutnohorskou i další možnosti, jak se rozvíjet. Třeba takzvanou ředitelskou klubovnu, v jejímž rámci se lidé z vedení škol mohou setkávat a společně vzdělávat. Vít Jezbera vysvětluje, že hlavním tématem není provoz školy, výkazy nebo administrativa. Klubovna se soustředí na „pedagogický leadership“. Vytváření vize, stanovování strategických cílů, priorit. Na vedení pedagogického týmu, porad... Navíc v rámci klubovny se ředitelky a ředitelé mohou potkávat, poznávat, sdílet zkušenosti. Což je, jak říká Vít Jezbera, velký benefit.

Pro učitele zase začala vznikat takzvaná metodická centra, kde se setkávají vyučující podle předmětů – opět napříč školami. Což, míní Vít Jezbera, může pomoci posunout výuku v celém regionu.

▲ Část týmu regionálních průvodců škol na Kutnohorsku, Jitka Gabašová čtvrtá zleva, Vít Jezbera vedle ní.

Nutno ještě dodat, že Eduzměna na Kutnohorsku nepůsobila sama, jejím partnerem byl od začátku MAP Kutnohorsko (MAP je zkratka pro místní akční plán rozvoje vzdělávání, což je program, který má podporu ministerstva školství). V zádech měla také know-how několika spolupracujících odborných organizací včetně už zmíněné Step by Step, dalšími byly Unie rodičů, SOFA (Society for All), JOB – spolek pro inovace, EDUin, Elixír do škol a SPKV (Společnost pro kreativitu ve vzdělávání).

DO DALŠÍCH REGIONŮ

Byť pilotní projekt na Kutnohorsku v červnu skončí, průvodci i další služby budou v rámci Centra podpory vzdělávání pokračovat. Školy se tedy i dál budou moci obracet na „své“ průvodce, pedagogové se dál budou setkávat napříč školami, vzdělávat se. A koneckonců, vzdělávají se i sami průvodci. „Každý z nás má nějakou expertizu. Já ji mám v zážitkové pedagogice,“ říká Jezbera. Během prvního roku v roli průvodce

si udělal mentorský kurz, absolvoval kurzy formativního hodnocení a momentálně prochází výcvikem terapie zážitkem. Jitka Gabašová má za sebou zase kromě jiného kurz facilitace (*facilitátor podporuje diskusi nebo spolupráci ve skupině a pomáhá účastníkům efektivně dospět k cíli – pozn. red.*) nebo koučovací výcvik.

Dlouhodobá vize Eduzměny je rozšířit „kutnohorský model“ po republice. Proto se loni přesunuli do dalších čtyř regionů v ČR, kde se pokusí replikovat, co už si otestovali ve středních Čechách. „Za těch pět let se ukázala jedna věc: že k největším změnám dochází, když se učitelé začnou scházet a mluvit o tom, co je to dobré učení,“ uzavírá Vít Jezbera.

Fotografie: NF Eduzměna

Jsme víc spolu

Čtyři roky s Eduzměnou na Základní škole v Malešově

Třetáci píšou knihu, pátáci natáčejí film, šestáci pořádají taneční večer s bojovkou pro rodiče a osmáci chystají program pro školku. To je jen malý výběr z aktivit školy, na níž děti dostávají stále větší slovo a učitelé zavádějí do výuky jeden moderní prvek za druhým. Základní škola v Malešově dlouho patřila k těm spíše klasickým. Za proměnou stojí hlavně její vedení a také pomoc Nadačního fondu Eduzměna, s nímž škola spolupracuje.

Autorka textu: Lucie Römer

Jak spolupráce nadačního fondu a školy vypadá? Tak jako v jiných případech školu nejdříve navštívil takzvaný mapovač. Úkolem Víta Holuba bylo zjistit, jak to na škole chodí a v čem by fond mohl žákům, učitelům, vedení i zřizovateli školy pomoci. Informace pak předal Elišce Pácaltové, jejímž úkolem bylo působit ve škole jako průvodkyně, tedy jako odborná konzultantka a mentorka, která se školou dále pracuje. Eliška Pácaltová byla na svou roli dobře připravená: dříve pracovala ve Scio škole, stála u zrodu alternativní soukromé Naší školy Praha a působí také jako dramaterapeutka.

„Eliška nás do toho zatáhla, seznámila nás s programem,“ říká ředitelka ZŠ Malešov Lenka Kolmanová. „A vždycky to bylo tak, že nám nabídla nějaké programy Eduzměny, ale do ničeho nás netlačila,“ dodává.

„Do školy jsem nešla s tím, že tam jdu krátit změnu,“ zdůrazňuje Pácaltová. „Chtěla jsem je opravdu poznat.“ Důvěru vedení prý posílila i strukturovanost setkání a dotahování věcí do konce. „A také Eliščina vlastní praxe, že sama učila a že se věnuje dramaterapii,“ říká Jana Schneiderwindová, zástupkyně ředitelky. Dvířka se začala postupně otevírat.

MÍSTO AKADEMIE OBECNÍ SLAVNOST

Škola si začala volit programy zaměřené hlavně na rozvoj pedagogů. Hned první pokus nicméně úplně nevyšel. Průvodkyňe škole nabídla, že by spolu s místními pedagogy mohli do tříd přijít učit i umělci, kteří by ozvláštnili hudební, výtvarnou a tělesnou výchovu a nabídli pedagogům učení v tandemu. Děti byly z výuky, během níž zažily třeba parkour, nadšené. Méně již učitelé, kteří měli pocit, že se ocitli na vedlejší koleji. Někteří si i stěžovali. „Příště bychom věnovali více času přípravě před vstupem umělců do hodin,“ hodnotí to vedení školy.

Fiasko ale mělo i světlou stránku. Průvodkyňe se totiž se školou dohodla, že by tandemová výuka mohla vyvrcholit veřejnou akcí pro rodiče. A padlo rozhodnutí, že místo tradiční akademie se akce uskuteční venku, na návsi. Tak vznikl Edufest, jenž postupně přerostl ve slavnost, které se účastnila nejen celá škola, ale do níž se zapojila téměř celá obec. Událost dokonce zaujala i Českou televizi.

Děti si krom vystoupení připravily třeba charitativní tombolu, rodiče napekli, starosta přišel pomoci stavět stany a různé

neziskovky vypomohly s tvořivými dílnami. „Bylo to super. Rodiče viděli, co všechno ta škola dělá,“ vzpomíná starosta Malešova František Bláha. „Oproti akademii to bylo mnohem lepší, do příprav se totiž zapojili fakt všichni,“ chválí slavnost deváťák Honza, který o ní také psal do školního časopisu. Určitý zlom si s Edufestem spojují i mnozí rodiče. „Podle mě v té škole s něčím pohnuli. Od té doby se toho začalo víc díť,“ říká Petra, jedna z maminek.

Průlomový byl Edufest i pro zdejší fyzičku Michaelu Česalovou. Jednu z nabízených dílen totiž vedla Jana Červená, která v rámci projektu Elixír do škol zajišťuje fyzikální metodické centrum. Její pokusy a přístup Česalovou na Edufestu nadchly a dodnes na metodická centra Elixíru pravidelně dojíždí. „Obrovsky mě to nabíjí, sbírám inspiraci i vědomosti,“ chválí si Česalová.

DALŠÍ VÝZVY

V lednu 2022 Eduzměna školám nově nabídla finanční podporu v podobě takzvaných minigrantů na projekty, které propojují

školy nebo komunity kolem nich či rozvíjejí výuku. Malešovští deváťáci si tak například připravili program pro děti ze školky, sedmáci rok chodili do místního ekocentra, další děti se seznamovaly s elektrotechnikou a redaktoři školního časopisu si ve spolupráci se střední průmyslovou školou v Kutné Hoře natočili jedno vydání školního časopisu jako video.

Léto 2022 přineslo dlouhodobý vzdělávací program pro pedagogické lídry v regionu. Malešov do něj vyslal učitelku přírodopisu a chemie Terezu Karlovou. Ta díky němu dosud prošla 200 hodinami vzdělávání

v metodách aktivního učení, mentoringu nebo formativního přístupu. Mladá učitelka začala z gruntu měnit svoji výuku.

„Když jsem přišla z vysoké školy, byly moje hodiny spíš taková přednáška,“ vzpomíná Karlová. Dnes se sice výkladu někdy také nevyhne, ale častěji volí aktivní metody, vede děti k práci s různými prameny a k vlastnímu přemýšlení. „Ať budou dělat v životě cokoliv, tohle bude prostě potřeba,“ říká učitelka.

V roce 2022 se také první učitelé z Ma-

lešova zapojili do programu, který rozvíjí participaci dětí. Metodika Řešíme společnou výzvu stojí na tom, že si třída vymyslí projekt a na něm celý rok za finanční podpory Eduzměny se svými učiteli pracuje. Program obohatil i Terezu Karlovou: „My učitelé jsme zvyklí ve škole pořád všechno hlídat. Když potom projekt ovládá někdo jiný, je to opravdu výzva,“ směje se. Od jeho absolvování prý v hledání kompromisů ve výuce pokračuje. „Samozřejmě mám nějaký cíl hodiny, je ale docela běžné, že děti nechám zasáhnout a hodiny se mi mění pod rukama,“ říká učitelka.

300 DNŮ RADOSTI

Z programu Řešíme společnou výzvu se Tereza Karlová vrátila tak nadšená, že ředitelku Kolmanovou a zástupkyni Schneiderwindovou inspirovala ke spuštění obdobného celoškolského projektu nazvaného 300 dnů radosti. Třídy měly za úkol vymyslet vlastní výzvy, na jejichž řešení jim škola přispěla částkou do pěti tisíc korun. „Některé děti, kterým se třeba nedaří prospěchově, najednou v něčem vynikly,“ pochvaluje si

Jana Schneiderwindová. „Byl to náš první celoroční projekt a bylo super mít dost času vše probrat,“ pochvaluje si 300 dní radosti i deváčka Anička.

Ne všichni učitelé byli samozřejmě ze změn nadšeni. „Některé odrazoval strach z toho, zkusit něco nového,“ zmiňuje Karlová. Ředitelka Kolmanová se zároveň snaží nikoho nenutit. „Soustředím se na to, posouvat lidi, kteří na sobě chtějí pracovat. Vidíme, že ti to pak dokážou přenášet dál a zapojení sboru jako celku se zvětšuje,“ říká.

Deset dětí z jedenácti, které autorka textu oslovila, si změn ve výuce všimá. „Dřív jsme museli celých 45 minut poslouchat výklad, je opravdu těžké udržet pozornost,“ říká deváčka Valerie. „Poslední dobou spíše dostaneme nějaký úkol, zkoušíme si, jak věci reálně vypadají. Lépe si to tak zafixuji,“ dodává dívka, která zároveň předsedá žákovskému parlamentu. Loňská deváčka Kristýna zase oceňuje práci ve skupinkách.

SILNÝ TANDEM

Průvodkyně Eliška Pácaltová i její nástupkyně Světlana Vaštová oceňují, jak funguje vedení školy. Ředitelka a její zástupkyně „mají rozdělené kompetence a mohou se na sebe spolehnout, zároveň je jejich vztah hodně partnerský“, popisuje průvodkyně, podle které měli Malešovští rozvoj školy jasně nasměrovaný i před Eduzměnou.

„Umějí si velmi dobře říct, na co zrovna mají kapacitu a na co ne. Jakmile se ale objeví zájem nějakého učitele, podpoří ho, vyjdou mu vstříc i se suplováním,“ dodává průvodkyně. Právě postupné dávkování kroků Eliška Pácaltová velmi oceňuje. „Aby vznikla symfonie, musí být sladěný orchestr. A aby

to bylo možné, musí každý nejdřív dobře znát svůj nástroj,“ říká.

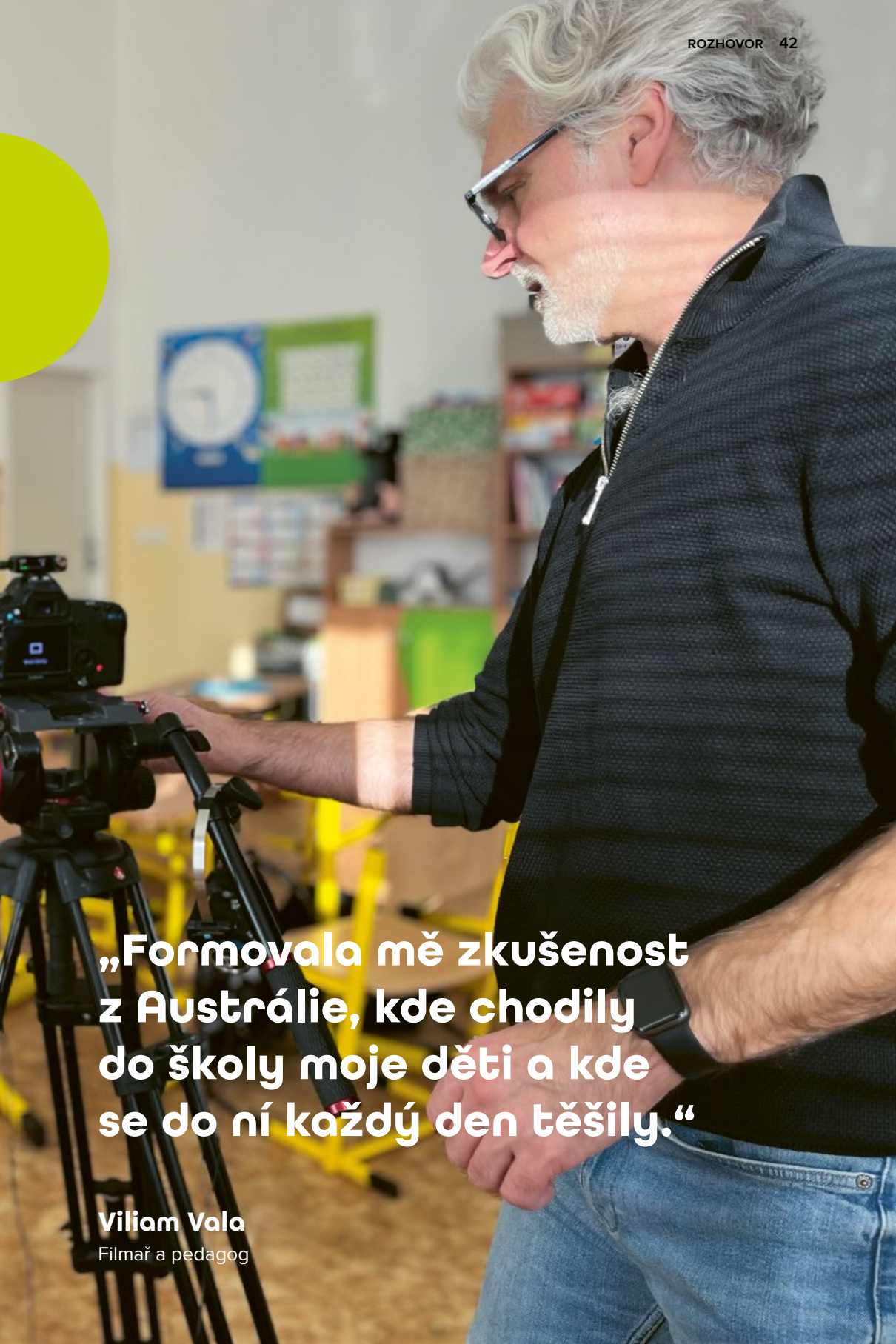
ČÍSLO MLUVÍ JASNE

Z průzkumu, který Eduzměna provedla na jaře 2023, vyplývá, že žáci z Malešova získali ke své škole nadprůměrně silnou vazbu. 73 % z nich odpovídá, že do školy chodí rádi, zatímco v celostátním průměru to říká jen 41 % žáků. Čtyři z pěti se ve škole cítí bezpečně, tři čtvrtiny mají pocit, že se tu hodně naučí. Přes 90 % malešovských dětí řeklo, že jsou hrdé, „že chodí do této školy“. Z dotazníku plyne, že zde vnímají učitele častěji jako spravedlivé a tvrdí, že se jich k nim většina „chová dobře“.

Na jaře 2024 odešla Pácaltová na mateřskou dovolenou a průvodcovskou štafetu předala Světlaně Vaštové. Na podzim si v Malešově poprvé vyzkoušeli vícedenní pracovní výjezd pro celý sbor, kde nastarovali půlroční tvorbu společné vize školy a rozběhli práci několika pracovních skupin. „Od té doby se učitelé pravidelně scházejí na metodické skupině, kde se vzájemně inspirují, probíhá interní digitální vzdělávání, scházejí se asistentky školy, skupina čtenářské gramotnosti připravuje novou verzi čtenářského programu,“ říká Světlana Vaštová. I zahrada školy se těší na nový „kabát“. Jak bude vypadat, na tom se podílejí svými nápady i děti. Škola prostě směřuje k tomu, aby tam bylo dětem i pedagogům dobře a výuka odpovídala potřebám současné doby. „Pořád je kam se posouvat,“ usmívá se ředitelka Kolmanová.

Fotografie: NF Eduzměna

ZŠ Malešov je součástí instituce nazvané Základní škola a Mateřská škola Malešov, Lenka Kolmanová je ředitelkou obou institucí. Text se zabývá posuny na základní škole, která nabízí vzdělávání od 1. do 9. třídy a navštěvuje ji 187 dětí. Sbor tvoří devět třídních učitelů, čtyři netřídní, osm asistentů a dvě pedagožky ve vedení školy.

„Formovala mě zkušenost z Austrálie, kde chodily do školy moje děti a kde se do ní každý den těšily.“

Viliam Vala

Filmař a pedagog

Zajímalo mě, jestli se dá v českém školství něco opravdu změnit

Někdy jsou to malé krůčky, jindy obrovský skok. Školy na Kutnohorsku v posledních letech využívaly podporu od Eduzměny k tomu, aby se posunuly na cestě k lepšímu vzdělávání pro všechny děti. Konkrétní příběhy několika z nich natočil filmař Viliam Vala. Jeho pohledem můžou diváci nahlédnout do škol a školek v Kutné Hoře, Církvici, Uhlířských Janovicích a Jindicích a udělat si představu, co přesně Eduzměna nabízí a co to přináší ředitelům, učitelům, rodičům i dětem.

Autorka textu: Lenka Penkalová

Vím, že jsi velkou část života prožil v Austrálii. Právě tam jsi vystudoval i film. Jak tě osud zavál tak daleko?

Za komunistů jsem chtěl z Československa pryč, ale tehdy to nešlo, pokoušel jsem se utéct přes ambasády, legálně se vystěhovat...

nepustili mě ani do Jugoslávie. Navíc jsme ani já, ani moje sestra nesměli vystudovat, co jsme chtěli, měli jsme kádrový škráloup kvůli otci, který emigroval. Vojnu jsem sloužil u pétépáků a odešel jsem až po revoluci, kdy jsem se odstěhoval do Austrálie, kde otec žil. Jinak bych asi skončil někde jinde, možná v Kanadě, kde máme velkou rodinu.

Filmařem jsi chtěl být odjakživa?

Vůbec ne, já odmalička toužil být pilot. Sice jsem už tehdy fotil, ale o filmu jsem vůbec nepřemýšlel. Před odjezdem do Austrálie si ale můj otčím koupil videokameru, já to vyzkoušel a začalo mě to bavit. Pak jsem si v Austrálii pořídil vlastní a nepustil ji z ruky, no a v 26 letech mě v Melbourne vzali na filmovou školu. Tam jsem se potom vrhnul na animaci.

K animaci jsi nějak tíhnul už předtím?

Ne, to přišlo až během studia. Nejspíš jsem to začal zkoušet kvůli tomu, že v té době ještě moje angličtina nebyla nic moc. Takže jsem se třeba necítil na to, že bych se mohl bez problému domluvit s herci. Bylo to takové praktické rozhodnutí. Jakmile jsem to ale začal dělat, tak jsem se do toho zamiloval.

Je to takové kouzlo, když vám pod rukama začne ožít neživá věc.

Hrála v tom nějakou roli česká tradice v animovaném filmu? Přece jen jsi asi vyrůstal s Trnkou, Týrlovou nebo Medvědy u Kolína...

Já sice dělám hlavně loutkovou animaci, ale nemyslím si, že zrovna tohle mě k ní přitáhlo.

Přemýšlel jsi tehdy nad tím, jestli se můžeš animací uživit?

To jsem neřešil, prostě mě to bavilo. Asi jediný, kdo ve velkém prorazil, byl tehdy můj spolužák, výborný výtvarník a scenárista Adam Elliot, který čtyři roky po škole dostal Oscara. A stal se takovým nekorunovaným světovým králem nezávislého loutkového filmu.

Jaké filmy jsi tehdy dělal?

Když jsem dokončil školu, tak jsem se dostal na prestižní filmový festival v Annecy.

Měl jsem tam v roce 1997 dva krátké filmy v soutěži. V Austrálii jsem dělal malé produkce a k animaci jsem se víc vrátil až potom, co jsme s rodinou přijeli zpátky do Česka. Přes kamaráda jsem se dozvěděl, že se tu připravuje nějaká velká produkce, tak jsem poslal režisérce svůj showreel a vzali mě. To byl film *Myši patří do nebe*. Krátce po jeho dokončení jsem začal pracovat na dalším velkém filmu, *Život k sežrání*. Zároveň jsem učil mezinárodní studenty na filmové akademii v Písku a teď jsem nově učitel i na dvou středních školách.

Tady využiju takový oslí můstek k tomu, abych se dostala k projektu, který máš na starosti v Eduměně. Jde o krátké filmy, jakési příběhy škol na Kutnohorsku, které pro nás natáčíš od loňského roku. Ovlivnila tě v tom nějak tvoje čerstvá zkušenost středoškolského pedagoga?

Myslím, že jsem teď asi mnohem shovívavější k učitelům, kteří jsou třeba přísnější (smích). Protože sám vidím, že nastavení pevných hranic je často potřeba. Hledám takovou zlatou střední cestu mezi přátelským

přístupem a nějakým tlakem, který musím na studenty vyvíjet, aby udělali to, na čem jsme se dohodli.

Proč jsi vůbec kývl na naši nabídku jít do škol a natáčet, co se tam v posledních letech odehrálo v souvislosti s Eduzměnou?

O práci Eduzměny jsem díky osobním vazbám něco věděl hned od začátku projektu na Kutnohorsku. Hlavně asi rozhodlo to, že mě zajímalo, jestli se v českém školství dá něco opravdu změnit. Formovala mě zkušenost z Austrálie, kde chodily do školy moje děti a kde se do ní každý den těšily. A pak ten kontrast s Českem, ten šok, který tu děti zažily ze způsobu výuky a z toho, že viděly spolužáky, kteří si nevěřili a nebyli v pohodě.

V naší videosérii jsi zároveň scenárista, režisér i kameraman, a i když pracuješ s nějakým zadáním, ohledně konečného tvaru máš celkem volnou ruku. Jak ty filmy tedy doopravdy vznikají?

Kostra příběhu se rodí postupně, nepřicházím do školy s nějakou předem danou představou. Vzniká to organicky a v rozhovorech s ředitelem nebo ředitelkou, učiteli, průvodci škol.

Je něco, co tě při natáčení obzvlášť zaujalo, překvapilo nebo zasáhlo?

Moc se mi líbilo to, jakou energii měli někteří z pedagogů, se kterými jsme natáčeli. Bylo u nich vidět nadšení a zároveň jsem zaregistroval, jak si dokážou zjednat respekt a současně být k dětem laskaví. Každopádně jsem pochopil, že se na Kutnohorsku Eduzměně podařilo udělat velký kus práce, o tom teď nemám pochyby.

Fotografie: Lucie Musilová

Vyprávíme příběhy škol

Grantová výzva Storytelling: o co vlastně jde?

Série pěti krátkých filmů o školách na Kutnohorsku vzniká díky podpoře v grantové výzvě Nadačního fondu Abakus. V ní celkem 11 organizací získalo finanční prostředky na to, aby se spojily s profesionálními kreativci a různými formami odvyprávěly svůj příběh. Díky tomu mohou jednoduché a srozumitelné kontury získat i obtížná a komplexní témata, mezi která rozhodně patří také vzdělávání a jeho systémová proměna.

Už na to nejsme sami

První z krátkých filmů nás zavedl na prvostupňovou základní školu v Církvici. Její ředitelka Ludmila Hrušková si pochvaluje spolupráci s průvodci. „Díky tomu, že teď máme svoji průvodkyni, svoji mentorku, tak si dopřáváme ten luxus, že už na to nejsme sami,“ říká.

Pro svůj pedagogický sbor škola intenzivně využívá Eduzměnou nabízené inspirativní návštěvy. Vyučují v tandemu, zařazují nejrůznější moderní prvky, hodně času tráví venku. Děti se tu zároveň učí reflektovat svoje učení, samy se zamýšlí nad tím, co se naučily. A změn ve škole si všímají i rodiče.

„Je to škola plná zábavy, a i když sem šlo moje dítě se spoustou už naučených znalostí, tak každý den přijde s nějakou novou zkušeností a doma nám to nadšeně prezentuje. Jsme moc spokojení rodiče,“ popisuje jedna z maminek.

Pro svůj pedagogický sbor škola intenzivně využívá Eduzměnou nabízené inspirativní návštěvy. Vyučují v tandemu, zařazují nejrůznější moderní prvky, hodně času tráví venku. Děti se tu zároveň učí reflektovat svoje učení, samy se zamýšlí nad tím, co se naučily. A změn ve škole si všímají i rodiče.

Největší odměnou jsou spokojené děti

„Důležité pro mě, ale myslím, že i pro ostatní ředitele, bylo to, abychom si uvědomili, že Eduzměna je pro nás partner. Že to není někdo, kdo nás bude kontrolovat nebo kdo nás bude hodnotit,“ říká v příběhu ZŠ Uhlířské Janovice ředitelka Dana Bohatcová. Jde o velkou školu, která vzdělává více než 650 dětí.

Škola se účastnila řady programů od Eduzměny, ať už to byli Patroni, Život chleba nebo Řešíme společnou výzvu. „V rámci spolupráce s rodiči tu na prvním stupni zavedli společné schůzky rodič, dítě, učitel, které si rodiče moc pochvalují,“ dodává regionální průvodce školy Vít Jezbera. Podařilo se také vytvořit školní parlament, a zdejší děti tak mají více příležitostí podílet se na životě školy. Mezi prvním a druhým stupněm pořádá škola adaptační kurzy. Největší odměnou je pak první školní den, kdy vyučující na chodbách potkávají žáky šestého ročníku, kteří do nové třídy vcházejí s tím, že se nového prostředí a kolektivu nebojí.

Jsme tým

Třetí z videopříběhů se zaměřil na kutnohorskou Základní a praktickou školu Na Náměti, do které chodí děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Tady se pustili do spolupráce s organizací Streets 4 Kids, která sem přinesla inovativní výuku tělesné výchovy. Lektori do školy pravidelně dojíždějí a motivují děti nejen k pohybu a sportu, ale dodávají jim také potřebné

sebevědomí a vůli jít za svými sny. „Spolupráce s kluky ze Streets 4 Kids děti nastartovala k tomu, že si dokážou samy sebe vážit, že vědí, že je někdo poslouchá, že je někdo chce někam posunout a dostaly k tomu ten prostor,“ říká v krátkém filmu učitelka Jaroslava Láznicková. Ta se svými žáky absolvovala také program Řešíme společnou výzvu a stmelila třídu díky projektu, který nazvali Jsme tým.

Školy jako klíč k budoucnosti. Investice, která dává smysl

Před deseti lety se manželé Martin a Danka Kúšikovi rozhodli, že se vydají novým směrem. Založili rodinnou firmu Odyssey 44 a vstoupili do světa filantropie. Nejprve podporovali projekty na rodném Slovensku, později i v Česku. Jedním z projektů, který si získal jejich pozornost, je Eduzměna na Kutnohorsku. „Líbilo se nám, že pomáhá všem dětem,“ říkají. K investicím v byznysu si tak přidali investici do budoucnosti – ta podle nich začíná právě ve školních lavicích.

Autorka textu: Barbora Postránecká

Začneme vašimi filantropickými prvopočátky. Odyssey 44 jste založili v roce 2014. Pomáhali jste nějak už dřív?

Danka: Vyrůstala jsem v lékařském prostředí, kde pomáhat bylo přirozené. V rodině máme devět lékařů, moje maminka pracovala padesát let jako všeobecná lékařka. Nakonec i já jsem studovala na lékařské fakultě, a to fyzioterapii. Mým pacientem byl i Martin, tak jsme se poznali. On už v té době filantropii trochu dělal. Společně jsme se jí začali věnovat v roce 2015.

Martin: Já jsem kdysi, ještě na gymnáziu v Banské Štiavnici, doučoval spolužáky. Šla mi angličtina a matematika a byl jsem ve třídě známý tím, že to umím vysvětlit. Doučování mi dělalo radost. Takových věcí ale

člověk zažije v životě mnoho. Naše cesta k filantropii byla spontánní a postupná. Někdy darujete svůj čas, někdy radu, někdy peníze... Život k nám byl štědrý a dal nám víc, než potřebujeme a můžeme užít. V určitém momentě jsme tedy došli k závěru, že chceme pomáhat ještě víc, dělat to společně a víc organizovaně.

Co jste podpořili jako úplně první?

Danka: Jeden z našich prvních projektů se zaměřoval na dětskou cukrovku. Můj bratranec na Slovensku má dcerku, zdravé aktivní dítě, kterému v pěti letech zjistili dětský diabetes. On se na nás tehdy obrátil o pomoc. Chtěl zjistit, jaké existují možnosti, včetně těch v zahraničí. Byl z toho projekt

na několik let, kdy jsme financovali senzory, které pacientům kontinuálně měřily hladinu glykémie. Následně si přibližně stovka nově diagnostikovaných dětí mohla senzory vyzkoušet. A nakonec se povedla systémová změna: rodiče chodili k lékařům s tím, že tyto senzory jsou přínosné, lékaři pak tlačili na pojišťovny a ty je začaly proplácet. Přístroj se od roku 2021 stal dostupným pro všechny dětské pacienty.

Bavili jste se na začátku o tom, kam byste se chtěli ve filantropii vydat?

Danka: Na začátku jsme měli spoustu nápadů. Chtěli jsme se věnovat bezdomovcům, seniorům, podpořit vzdělávání, dotisknout nedostupné knihy... Nejprve jsme si ale o všem hodně povídali, zjišťovali data a následně si stanovili základní parametry. Záleží nám na čtyřech věcech: za prvé na změně paradigmatu, tedy snaze změnit systém. Za druhé na ekonomické udržitelnosti, za třetí na efektivitě. A za čtvrté, chceme vyplňovat mezery, nikoli nahrazovat roli státu nebo trhu.

I tak je to vymezení pořád hodně široké.

Martin: To je pravda. Jedním z našich témat, které postupně vykrystalizovalo a dnes je nosným tématem našich filantropických aktivit, je podpora vzdělávání. První projekt, který jsme v této oblasti podpořili, bylo šíření výuky matematiky Hejného metodou do škol. Na Slovensku to před deseti lety bylo pořád relativně nové téma. Učebnice už byly přeložené do slovenštiny, začínala první školení pro nadšené učitele, ale bylo potřeba tahle školení zafinancovat. Sami jsme měli možnost se podívat do hodin, kde se podle Hejného metody učí, a byli jsme z toho nadšení.

Danka: Pamatuji si, jak jsme se v Praze přijeli podívat na jedno takové vyučování. Na tabuli byl příklad a jeden z žáků ho vyřešil. Učitelka se pak ptala, jestli by to někdo ve třídě řešil jinak. Nějaké děvče se přihlásilo a navrhlo jiný postup. Následně se začalo ve třídě diskutovat o různých postupech. Učitelka se pak zeptala, jestli tomu všichni

rozumí. Tři děti řekly, že ne, načež se k nim nahrnula skupinka spolužáků, aby jim to vysvětlili. Byli jsme překvapení, jak aktivní děti při hodině matematiky byly. Takový přístup nám dával velký smysl.

Co dalšího v oblasti vzdělávání jste podpořili?

Martin: Na projekt Hejného matematiky jsme navázali podporou slovenského projektu ExpEdícia, za nímž stojí neziskovka Indícia a Peter Halák, její zakladatel. Peter je na Slovensku velmi známá a výrazná postava, je expertem na inovace ve vzdělávání. ExpEdícia se zaměřuje na vývoj a vydávání učebnic přírodních věd pro základní školy. Děti se učí tak, že věci samy zkoumají, spolupracují s vrstevníky, rozvíjejí vědecké myšlení. Je to založené na metodě konstruktivismu, stejně jako Hejného matematika.

JDEME DO TOHO

Přesuňme se do Česka. Tady jste před pěti lety podpořili Nadační fond Eduzměna, který přišel s pilotním projektem na Kutnohorsku. Jeho ambicí bylo podpořit všechny školy v regionu a zlepšit kvalitu vzdělávání.

Danka: Vzpomínám si na první setkání se Zdeňkem Slejškou (*ředitel nadačního fondu a zakladatel Eduzměny – pozn. red.*), když nám přišel představit svůj nápad. Asi po půl hodině, co mluvil, jsme mu řekli, že do toho jdeme. Byl dost překvapený...

Martin: ... že to bylo tak rychlé.

Danka: My už jsme se tenkrát tématu vzdělávání věnovali delší dobu, nějaké zkušenosti jsme tedy měli. Na Eduzměně se nám líbilo, že chce během relativně krátké doby pěti let oslovit s nabídkou pomoci všechny školy v regionu, zmapovat jejich potřeby a v těch je podpořit.

Martin: ... a že jde o nápad, který může ovlivnit hodně dětí. Má to velký záběr. Necílí na

konkrétní skupinu dětí, ale úplně na všechny – na mateřské školky, základky, střední školy, na všechny učitele, děti, rodiče i zřizovatele. Líbí se nám i efekt sněhové koule. Jedna škola uvidí, že v té druhé to funguje, a tak to taky zkusí. Na stejném principu to následně může fungovat i regionálně: jeden region uvidí, že to funguje jinde... Zároveň Eduzměna udělala velmi rozumnou věc: nejdřív to vyzkoušeli pouze na Kutnohorsku. Až teď půjdou o krok dál a zkusí to v dalších čtyřech mikroregionech. Skvělé je, že je to projekt, který může mít nakonec opravdu pozitivní dopad na celé české školství a kvalitu vzdělání.

Podporujete projekty na Slovensku i v Česku. V jakém poměru?

Martin: Nejprve jsme si vybírali projekty převážně na Slovensku. Sice už dlouho žijeme v Česku, ale kořeny máme tam – a tam jsme chtěli pomáhat. Postupně se pak přidaly i projekty v Česku. Dnes je poměr takový, že přibližně dvě třetiny projektů jsou slovenské, třetina českých. Začali jsme s pěti

projekty a nyní jich máme desítky. Nejčastěji se kromě vzdělávání týkají kvalitnějšího života, životního prostředí a kultury. Podporujeme také projekty jako třeba Dobrý Anděl či Via Clarita a Nadaci Via.

Danka: Nejvíce se ale v současnosti věnujeme právě vzdělávání. Máme pět dětí a vzdělání považujeme za velmi důležité pro zvýšení kvality života každého z nás.

Martin: Uvědomujeme si, že vzdělání má v životě každého člověka transformativní efekt. Dá vám samostatnost, schopnost se o sebe postarat, nezávislost. Je to cenná a skutečně dobrá investice, mimo jiné i proto, že pokud je vzdělaná společnost, řada problémů mizí. Lidé mají lepší práci, lepší zdraví, dokážou se lépe postarat o své děti, zajímají se o životní prostředí a tak dál.

Danka: Ještě jeden projekt bych chtěla zmínit, jmenuje se Omama. Stojí za ním organizace Cesta von a cílí na podporu předškolního vzdělání. Ukazuje se, že cesta ven z chudoby je ve vzdělávání a rozvoji dětí, zejména těch předškolních. Vytipovali si proto desítky romských komunit, které žijí v extrémní chudobě, a vybraly ženy, teď je

jich více než padesát, přímo z těchto komunit. Proškolili je, staly se z nich Omamy a navštěvují rodiny, kde tráví čas s dětmi a jejich rodiči.

Martin: Desítky roků se slovenský stát snažil těmto lidem pomoci, šlo do toho moře peněz, a to až tak, že postavili i celou novou vesnici, domy, infrastrukturu, vodovody, kanalizaci, elektřinu. Jenže to dlouho nevydrželo. Na tomto projektu jsme pochopili, že stát je na některé věci krátký. Mnohem efektivnější cesta je, když v osadách pomáhají neziskovky, protože takové projekty vyžadují velkou dávku kreativity, hledání, testování, urputnosti – a kde bychom tyhle věci na ministerstvu chtěli hledat? Role státu je jiná. Má na to dát potřebné finance a pak hlídat, že byly dobře investované, že to má přínos a že se to vyplácí.

HLEDÁME SRDCAŘE

Na začátku jste se rozhodli podporovat projekty, které mají ambici měnit systém, mají být efektivní a soběstačné. Zjistili jste za těch deset let, že je pro vás důležité ještě něco dalšího?

Martin: Svým západem nás musí zaujmout člověk, který s nápadem přichází.

Danka: Ano, máme rádi srdcaře. I tak se ale samozřejmě někdy stane, že podpoříme projekt, který se nakonec nepovede, byť prvotní myšlenka je velmi dobrá.

Martin: Bereme to tak, že to jsou start-upy. Jejich úmrtnost je vysoká i v byznysu, takže není důvod, proč by se to samé nemělo dít i v neziskovém sektoru. Zároveň platí, že naší ambicí není suplovat stát. A když, tak jen na chvíli. Nepodporujeme ani byznysové iniciativy. Chceme spíš vyplňovat mezery a ideálně docílit zmíněné systémové změny.

Máte radost, že se vám daří něco posouvat, anebo je to někdy naopak frustrující, protože to nejde tak rychle a v takovém rozsahu, jak by bylo potřeba?

Martin: Spíš se snažíme se z toho těšit. Chápeme, že dosáhnout větších změn vyžaduje určitý čas. S těmi, kdo za námi přicházejí, dlouze hovoříme. Chceme do hloubky porozumět tématu a vědět, že jejich snaha je autentická, poctivá a smysluplná. Skvělé je, že jsme tím pádem stále obklopeni inspirativními lidmi, kteří mají dost nápadů a energie zkoušet věci měnit, zlepšovat a posouvat.

Danka: Pomáháme, protože nás to naplňuje a považujeme to za správné. Čím nás bude víc, o to hezčí život budeme žít.

Manželé Kúšikovi se filantropií věnují od roku 2015. Společností Odyssey44 zastřešují kromě správy rodinného majetku i filantropii v Česku. Na Slovensku, odkud manželé pocházejí, pak zaštiťují od roku 2020 svou filantropickou činnost Nadací rodiny Kúšikových. V jejich investičním portfoliu najdeme například maloobchodní řetězec Sportisimo, v tom filantropickém pak projekty pro šíření Hejného a dalších konstruktivistických metod výuky (např. H-mat nebo ExpEdícia) a podporu vzdělávání (Eduzměna). Podporují i organizace usilující o kvalitnější život (Konto Bariéry, Dobrý Anděl/Anjel, OZ Cesta Von, Misia mladých, Vagus, Stopa či eMKlub). V obou zemích se snaží přispívat k rozvoji filantropického prostředí (Via Clarita, Pontis, Nadace Via). Skrze projekt Plant for the Planet pak k obnově lesního ekosystému a klimatickému vzdělávání mladé generace.

Prázdná

Markéta Pilátová

povídka

„Smrdíš,“ říkají a já vážně smrdím. Tohle mi nikdo říkat nemusí. Doma se snažím větrat.

„Je tady zima jak na Sibiři,“ říká táta a zapaluje si další a máma rychle běží zavřít okno, aby se táta nenachladil. Když jsem doma, tak to necítím. Kouřem smrdí všechno, křeslo, záclony, gauč, ubrus, utěrky a oblečení ve skříních. Cítit to ale vždycky doopravdy začnu, až když sedím v šatně a dojde mi, jak moje mikina páchne. A když si vedle mě někdo sedne, jako by se ten můj puch zvětšil stokrát, protože mikiny, trička a svetry ostatních voní aviváží a čistotným, starostlivým mámamama, co se stará o ně a ne o jejich fotky. A v šatně vždycky dostanu vztek. Hned po tom, co se někdo ušklíbne a odsedne si. Ten vztek mě jako vypne. Ve třídě se pak jenom snažím nerozbrečet, nebo moc nepráskat věcmi.

„Nedáváš pozor,“ říká učitelka Pozorná. Fakt se tak jmenuje. To se to dává pozor s takovým jménem. Já, Líba Kalabzová, nedávám pozor a mám pětky. Někdy, když se mi zrovna podaří nemyslet na to, jak smradlavý mám oblečení a jak se mi posmívá celá škola, tak čtyřky z milosti. Mám to někomu říct? A co vlastně? Že naši hulej jak dvě starý, marný fabriky? Že přijdou z práce ztahaný, pustí si bednu, dají nohy na stolek a zapálí si? A já můžu svůj pokojík větrat, jak chci, stejně se ten smrad plazí pod dveřma, zážír se do nažloutlejších záclon a leze mi do věcí a do nosu a do hlavy. A pak, když v noci bedna a cigára zhasnou, tak se doma udělá, takový, nevím, jako prázdná. A v mý hlavě

taky. A v tom prázdně, když pak jdu do obýváku a stojím před televizí, tak v něm jako plavu a pak v něm pomaličku mizím. Jsem najednou neviditelná. Průhledná a úplně čistá a voním.

Když vidím tu novou místnost, kterou zařídili psychouši, nebo sociální pracovnice, nebo kdo to vlastně je, tak si nejdřív všimnu barevných pytlů, co se na nich povalují děcka z různých tříd, a tak tam taky vlezu. A nepotřebuju k tomu žádnou velkou kuráž, prostě tam vlezu. Do toho barevného vzduchu, kde je najednou spousta věcí, přestože se tam nic kdovíjak akčního neděje. Tak si taky sednu na jeden pytel, vytáhnu mobil a chvíli sjíždím socky. Nějaká vysoká ženská v džínách a triku se mě ptá, jak se mám. „Dobře, mám se dobře,“ odpovím jí a je to fakt pravda. Je to dobrý, sedět na oranžovém pytli a nemuset nikomu nic vysvětlovat. Začnu tam chodit často. Ta vysoká žirafí ženská se mnou mluví víc, jasně, vyptává se, je to psychouška, nebo tak něco, vlastně nevím, co je. Ale nikdy nenakrčí nos, ani když se ke mně hodně nakloní. Někdy jenom mlčím a jindy zase melu a nemůžu to zastavit. Ona pije kafe a v druhém hrnku má ještě čaj. Ucacává nejdřív vždycky kafe a pak to zapije čajem.

Když jí jednou vyprávím, jak se mi líbí ponožky s obrázkama, který si chci přát k naročkám, zeptá se mě, jestli nechci jet na tábor. Na tábor? Jako s děckama, ostatníma? Zkousím si to představit. Třeba, kdybych na tom táboře byla hodně venku, třeba by mi tak moc nesmrděly hadry. I když tomu

vlastně nevěřím. Někdy mám pocit, že ten levnej, cigaretovej smrad se mi zažral do kůže jak kérka, která už nikdy nepůjde dolů. Kývnu, že jo. Že na ten tábor bych jet chtěla.

„A čím začneme?“ ptá se ta chápavá, vysoká. Jako jak čím začneme? Naši prý musí vyplnit přihlášku online. Online? Táta vyplní tak možná křížovku v Blesku a máma nikdy počítač neotevřela. Mohla bych jim to prý ukázat já na mobilu a pak na počítači té vysoké, která k nám prý kvůli tomu přijde. Nechci, aby k nám lezla. Nechci, aby to u nás viděla. Teda spíš cítila. Ale nakonec k nám stejně vleze. Táta ji poslouchá, ptá se mě, jestli na ten tábor chci? A prej na to stejně nemáme. Ale vysoká, co všude vleze, má i tohle vykoumaný a řekne, že jsou na to nějaký dotace. Táta řekne, že teda jet můžu. Nemůžu tomu uvěřit.

V noci, když pak zhasne bedna i poslední špačky v popelníku, vyvětrám. Popelník odnesu a vysypu ho do koše jako každé večer. Stojím před televizí a čekám, až se zase budu v prázdnou rozpouštět a mizet. Ale namísto toho si začnu představovat, že na táboře třeba budou nějaký holky, který mě neznaj, a když tam budu mít třeba věci dost dlouho na šňůře venku na luftu, tak třeba si ničeho nevšimnou a budou se se mnou bavit. A už vidím malou dřevěnou chatku, kde budu spát s holkama na postelích nad sebou, a to, jak budu spát nahoře a jak si budem v noci něco špatat a jak budem pařit hry na mobilu a třeba se budem chodit koupat a budem hrát nějaký noční bojovky. Všechno tohle si

vymýšlím, pátý přes devátý, a sedím na stolu a najednou je kolem mě plno věcí.

Koukám na sekretář s upatlaným sklem, kde jsou starý tátovy letadýlka, co si je lepil tak v pátý třídě, hrnky, co z nich nikdy nepijem, protože jsou památečný a dostala je máti od nějaké tety někdy v pravěku. A najednou se vidím, jak jeden ten hrnek vytahuju, jdu do kuchyně a dělám si do něho šťávu se sirupem. Na stolek vyndám a hezky rozložím tátovy modýlky, co na ně nesmím nikdy šahat. A jedno letadýlko po druhým si pořádně prohlídnu. Prstem cvrnkám do jednoho, co má miniaturní kolečka, a konečně zjistím, co jsem už strašně dlouho chtěla vědět, jestli se kolečka budou točit, když do letadýlka cvrnknu. A fakt se točí!

A ta šťáva se sirupem z památečného hrnku chutná skvěle. Úplně jinak než z obyčejného hrnku. Tak jdu a udělám si do něho ještě kafe a do druhého hrnku čaj. Přijde mi, že je všechno možný, že všechno můžu. Otevřu okno dokořán a celou noc větrám.

Text je inspirován praxí Týmů duševního zdraví na Kutnohorsku, tento konkrétní příběh je ale fiktivní.

Učitelům ukazujeme jiný pohled na děti s náročným chováním

Děti nám příliš často neříkají, jak se cítí, ale my to můžeme velmi dobře vidět v jejich chování, říká psycholožka z kutnohorského Týmu duševního zdraví Barbora Hošková. Projekt na Kutnohorsku funguje od roku 2021 a původně ho platily Norské fondy a Eduzměna. V loňském roce získal finanční podporu radnic. Týmy jsou unikátní tím, že v nich spolupracují sociální pracovník, speciální pedagog a psycholog s podporou dětského psychiatra a společně nabízejí pomoc konkrétním dětem. Jeden z týmů sídlí na Základní škole Kamenná stezka přímo v Kutné Hoře, druhý v ZŠ Zruč nad Sázavou, a podle potřeby vyrážejí do dalších čtyřiaadvaceti škol v regionu.

V čem konkrétně spočívá vaše práce v rámci Týmů duševního zdraví?

Pracuji individuálně s dětmi, zároveň pracuji ve školách, spolupracuji také s učiteli v rámci podpory konkrétním dětem. Někdy se ozve škola, jindy naopak rodiče, a když vidím, že je například potřeba podpořit dítě v rámci kolektivu, tak se zase já ozývám do školy. Je to celá šíře věcí, které dělám, a většinou pracujeme společně s kolegy – sociálním pracovníkem a speciální pedagožkou. A to je velká výhoda, že se na problém konkrétního dítěte spolu s rodinou podíváme komplexně. Zároveň můžeme odkazovat na další služby, například rodinnou terapii a podobně.

Týmy duševního zdraví jsou mobilní, to znamená, že v rámci regionu můžete dojet v podstatě kamkoliv?

Ano, třeba já jako psychologka můžu přijet do školy, když je pro rodinu obtížné za mnou pravidelně dojíždět. V případě potřeby se

také můžu účastnit porad v jednotlivých školách, když se řeší problém nějakého dítěte nebo kolektivu.

Když se na vás obrátí rodiče, jak to pak probíhá v rámci vašeho týmu?

Často už rodiče volají přímo mně, protože si mezi sebou předávají telefonní číslo. Jinak se obracejí na kontakt, který je na našich stránkách. Následně si je pozveme na osobní schůzku, které se z týmu účastníme většinou dva, probereme jejich problém a vysvětlíme, jakou podporu můžeme nabídnout. Pokud se prvního setkání účastní i dítě, tak s ním pracuji individuálně většinou já a kolegové pracují s rodičem. No a pak ten případ probíráme v týmu, radíme se, jak postupovat, jakým způsobem zapojit školu. Velmi často k nám přicházejí děti s úzkostmi, v některých případech je to ve fázi, že dítě není schopno dojít ani do školy. Takovým dětem je možné ve spolupráci se školou nabídnout individuální přístup, jedním z kroků může být například dočasně zkrácená výuka.

Setkáváme se také s nedobrymi vztahy v třídních kolektivech a šikanou.

Jak pracujete s dětmi s náročným chováním?

V praxi využíváme neurosekvenční model terapie, který přinesl americký psychiatr a neurolog Bruce Perry. Vychází z předpokladu, že kvalita rané péče velmi podstatně ovlivňuje schopnost zvládat stresové situace. Dítě se během svého vývoje učí regulovat svůj stres, nejdůležitější je přítomnost a vhodná reakce primární pečující osoby. Pokud rodič vhodně reaguje na potřeby dítěte a pomáhá mu se zvládnutím jeho emocí, dítě se postupně učí regulovat se. Některé děti to dosud neumějí, mají různou úroveň dovedností a mohou se projevovat náročným chováním. Pracujeme s nimi, jejich rodiči a učiteli. Důležité je pochopit, že zkušenosti dětí mohou být odlišné, což by se mělo odrážet i v přístupu učitelů.

Co to konkrétně znamená?

Učitelům nabízíme trochu jiný pohled na chování dětí. Říkáme: pojďme se podívat, co všechno může být za náročným chováním konkrétního žáka, přistupujeme k němu individuálně a bez emocí. Protože pouze klidný člověk může uklidnit dítě, které je v afektu. Pro učitele samozřejmě může být velmi těžké podpořit takové dítě a současně si zachovat svoje vlastní hranice. Ve třídě může být třeba třicet dětí, některé z nich se projevují náročným chováním, jiné mohou mít další specifické potřeby, talent, nadání a podobně. Máme zkušenost, že se to dá zvládnout, ale velmi důležitá je podpora vedení dané školy. Školní, ale třeba i sportovní prostředí má ohromnou sílu, pokud je tam učitel nebo trenér, který dokáže dobře reagovat a pomáhá dítěti zažít pozitivní zkušenost, na kterou není zvyklé.

Ve vaší konzultovně máte také seberegulační pomůcky...

Ano, ty také mohou dětem pomáhat se uklidnit. To už se pohybuje na senzorké

úrovni, kdy se regulujeme přes tělo. U dětí někdy vidíme, že se snaží odpojit, což je další z forem reakce: nasadí si sluchátka, dají si kapuci na hlavu, protože třeba potřebují klid. Je skvělé, když je ve škole nějaké místo pro relaxaci, kam může dítě odejít, zklidnit se, odpočinout si.

V poslední době se mluví o špatném duševním zdraví českých dětí. Můžete tento trend potvrdit? Máte hodně klientů?

Rodin, které se na nás obracejí a hledají odbornou pomoc, je opravdu dost. Často nám volají i rodiče dětí mimo Kutnohorsko, protože objednací lhůty u psychologů, psychoterapeutů a psychiatrů jsou dlouhé a rodič tu situaci potřebujete řešit pokud možno hned. V takových případech se snažíme je odkázat na kolegy nebo organizace, o kterých víme, že by mohli pomoci. Ale někdy je to opravdu hledání jehly v kupce sena.

Co konkrétně podle vás stojí za zhoršováním se duševním zdravím dětí? Mají svůj podíl také například sociální média, o kterých se v této souvislosti často mluví?

Myslím, že v nějakém směru určitě ano. A ukazují to i data některých studií o vlivu sociálních sítí a internetu na duševní stav dětí. Ale samozřejmě není to černobílé a je potřeba děti naučit s tímhle prostředím pracovat. A stejně tak edukovat rodiče. Od technologií děti určitě neodstříhávat, ale mluvit s nimi o tom a nastavit si limity například ohledně času stráveného na mobilu. Rizikové může být období prázdnin, kdy některé děti nemají pravidelný režim a hrají hry nebo jsou na internetu bez omezení.

Jak konkrétně můžeme duševní zdraví dětí v rámci školy podpořit?

Dobré vztahy ve škole a wellbeing jsou opravdu klíčové. Dnes už existuje hodně výborných programů pro celé třídy, dokonce i školkové, které jsou zpracované i metodicky a nabízejí možnost supervize. Opravdu

často se v poslední době setkávám s dětmi, které mají zkušenost s nedobrymi vrstevnickými vztahy a také šikanou v rámci třídy, hodně dětem není ve škole dobře a nikdo jim nepomáhá vztahy ošetřit nebo nastavit. A když dítě chodí do kolektivu s nějakými obavami, tak žije v permanentním stresu a nemůže využívat všech svých schopností, rozvíjet svůj potenciál a dobře se učit.

V čem vám vaše práce dělá radost?

Jsem ráda, že téma duševního zdraví ve školách otevíráme a přinášíme jiný úhel pohledu na chování dětí a jak mu rozumět. Protože děti nám často neříkají, jak se cítí, ale mnohé si můžeme uvědomit právě na základě jejich chování. Dělá mi radost, když vidím, že děti, které máme v dlouhodobé péči, směřují k větší stabilitě. Že za námi chodí s důvěrou a že se daří ve spolupráci s učiteli podpořit individuální přístup k těmto dětem, což často prospívá nejen tomu danému dítěti, ale i celé třídě. Může se stát, že se k nám děti vrátí po nějaké době, kdy podporu nepotřebovaly. A přijdou s důvěrou, že je někdo vyslechne.

Fotografie: Zuzana Kudrová

10

**lidí působících v týmech
duševního zdraví**

>10 000

provedených intervencí*

313

zapojených dětí

295

zapojených učitelů

339

zapojených rodičů

* Intervence může být schůzka s rodičem, pedagogem či dítětem, telefonát rodiči, organizaci, dítěti, e-mail s informacemi rodiči, pedagogovi, případové setkání, práce se skupinou, náslech ve třídě atd.

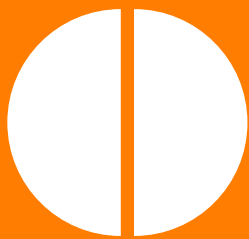
Všechna uvedená čísla se týkají období od roku 2021 do března 2025.

Dívka zažívala úzkosti spojené s hodinami tělocviku.

Po intervencích Týmu duševního zdraví s učitelem tělesné výchovy je jeho přístup k ní citlivější. Medikace ke stabilizaci jejího stavu tedy nebyla nutná a dívka dále pracuje na svém sebepojetí a sebevědomí s týmovým psychologem.

Jedná se o chlapce s poruchou autistického spektra s nadprůměrným intelektem. Byl přijat do služby z důvodu výrazných rušivých projevů ve školním prostředí, se kterými si pedagogové nevěděli rady. Po intervencích psychologa a speciálního pedagoga Týmu duševního zdraví směrem k pedagogickému sboru došlo k pochopení chlapcových projevů ve školním i domácím prostředí. Chlapec vnímá podporu, což má pozitivní dopad na jeho chování. V posledním měsíci nebylo zaznamenáno žádné nevhodné chování ve školním prostředí.

Dívka projevuje velmi náročné chování ve třídě. Škola navrhovala různá řešení od přechodu na speciální školu po diagnostický ústav. Tým duševního zdraví detekoval závažné traumatizující zážitky opakující se od raného dětství. Začal spolupracovat s matkou na zabezpečení zdravějšího zázemí, podporovat učitele ve zvládání regulace náročného chování, probíhaly individuální terapie s dcerou i matkou. Dívka nyní zvládá ve škole fungovat a zapojuje se do výuky, což před intervencemi týmu nebylo možné.

**Když si dítě samo
nevyleze na strom,
nebudeme ho
tam vysazovat**

Dole pod kutnohorským chrámem sv. Barbory u říčky Vrchlice, ve stínu stromů, stojí jurta vybavená elektřinou, kamny i splachovacími toaletami. Děti tu dostávají extra dávku samostatnosti, přírody, pohybu a dobrodružství. Školka v zahradě nabízí dětem respektující péči už dvanáct let. Momentálně pod vedením Lucie Sádlové.

Autorka textu: Lucie Römer

Lucie, mohla byste vaši Školku v zahradě nějak přiblížit? Jakých principů se držíte?

Čerpáme z principů waldorfské pedagogiky, zejména v pojetí dánské pedagožky Helle Heckmann. To, co průvodce ve školce dělá a říká, by měl také sám žít. Předškolní děti se nejvíce učí napodobováním dospělých, láskyplná a smysluplná práce dospělého je tak pro ně tím nejlepším příkladem. Udržujeme rytmus celého roku i dne, podporujeme svobodnou hru v přírodě a bez přebytných hraček, učení skrze smysly a zážitky, práci s přírodními materiály a hlavně volný pohyb. Hodně nás zajímá i environmentální výchova a permakulturní pedagogika. Považuji za klíčové, aby si děti uvědomily, že jsou součástí přírody. Že bychom měli mít rádi sami sebe, pečovat o druhé, o rodinu, o komunitu, o Zemi. Snažíme se děti vést k tomu, že když máme dostatek, je důležité se o nadbytek umět podělit s ostatními.

SVÝM VLASTNÍM TEMPEM

Předpokládám, že důraz na svobodnou hru a volný pohyb vyžaduje od dětí docela velkou míru samostatnosti.

Jak je k ní vedete?

Dopřáváme jim co nejvíc času, aby mohly co nejvíc věcí dělat ony samy. Často je to o naší trpělivosti a třeba i na úkor toho, že musí ostatní čekat. Chceme odejít do lesa, ale zjistíme, že někdo má mokré kalhoty a je třeba, aby se převlékl. Pokud to jen trochu jde, neřekneme: „Spěcháme, ať už jsme v lese, já tě obléknu.“ I když ostatní v tu chvíli čekají, učí se, že jsme skupina, fungujeme společně a teď musíme počkat. Příště se může čekat na mě.

Když něco vyrábíme, snažíme se, aby pracovaly samostatně. Aby od jednoduchých

věcí samy postupovaly ke složitějším. Hezky je to vidět na lezení na stromy. My víme, že by malé děti taky chtěly na strom. Ale dokud si tam samy nevylezou, rozhodně je na něj nevysazujeme.

Protože by spadly?

Bezpečí dětí je i u nás samozřejmě prioritou a dítě, které na strom vysadíte, se s největší pravděpodobností nedokáže bezpečně dostat dolů. Ve chvíli, kdy tam dítě umí vylézt samo, už také ví, na co si má dát pozor, má potřebnou sílu, koordinaci i odvalu. Učí se tak překonávat překážky a buduje si sebedůvěru. Zažije pocit úspěchu, který by nepocítilo, kdyby mu dospělý cestu usnadnil. Stejně pracujeme i v dalších činnostech – děti pomáhají rozdělovat oheň, chodí k potoku pro vodu, pracují s nožem. Každý takový úkol je pro ně příležitostí učit se a posouvat své hranice svým vlastním tempem.

Děti tedy necháváte pracovat s nožem? Není to nebezpečné?

Malé děti to nejdříve zkoušejí tupým, pak krájíme společně ostrým a pak už jenom dohlížíme, jestli ho používají správně a bezpečně, ale necháváme je pracovat samostatně, bez naší pomoci. Je to kolikrát za cenu toho, že se opravdu trochu řízou.

Od kolika let dětem dovolíte i ostrý nůž?

To je velmi individuální, ale pokud dítě dovede nožik držet a má tu touhu si to zkusit, zvládnou to i tříleté. Nejčastěji si ořezávají klacíky, ono je totiž velké kouzlo už jen to zbavit klacík kůry. Vše má ale svá pravidla, když chce někdo ořezávat, musí to oznámit průvodci a vyčlenit se prostor, kde je to dovoleno.

UČÍME DĚTI, ŽE SVĚT JE DOBRÝ

Je vaše školka pro každé dítě?

Naše školka je otevřená všem dětem. Trávíme většinu času venku, což může být pro některé děti náročnější – například pokud preferují klidové činnosti před pohybovými a hůře snášejí chlad. To se ale dá dobře vyřešit vhodným oblečením.

A jakou roli mají u vás rodiče?

Výchova v rodině je podle nás pro rozvoj dítěte základ a my jsme takovou prodlouženou rukou rodičů. Chceme jim pomáhat, ale rozhodně jim do výchovy nemluvíme. Hodně o dětech a jejich rozvoji s rodiči komunikujeme, máme pravidelné individuální konzultace a hodně si spolu povídáme i v běžném dni. Rodiče mají vstup do školky otevřený, nepředáváme si děti mezi dveřmi. Zveme je i ke slavnostem, pomáhají na brigádách. Děti to milují, když s nimi rodiče ve školce tráví čas.

Co je podle vás to nejdůležitější, co by si děti měly ze školky odnést?

Naše vzdělávací koncepce se jmenuje „Svět je dobrý“ a já bych si moc přála, aby si od nás děti odnesly především důvěru v to, že svět je bezpečné místo, kde má smysl žít. Tento přístup neznamená ignorovat realitu světa nebo dítě „chránit“ před těžkostmi. Jde o to, aby v něm vyrostl základní pocit důvěry a síly, ze kterého bude později čerpat i v náročnějších obdobích života. Pocit bezpečí pomáhá udržet třeba předvídatelnost dne, jeho pravidelný rytmus. Děti – a vlastně i my dospělí – potřebují rytmus a rituály, které nám pomáhají vnímat, že svět má svůj přirozený řád, třeba že každé ráno vyjde slunce a večer zapadne.

Když rytmus držíme, nemusíme pak na děti volat nebo je jednotlivě obcházet a říkat jim, že už jdeme ven. Zahrajeme na flétnu písničku a ony už vědí, že to znamená, že si

mají jít pro batoh, a odcházíme. Když zazvoníme na zvoneček, vědí, že už mají běžet ze zahrady, protože bude svačinka. Každý den se do kruhu svoláváme stejnou písničkou. Děti už ty rituály kolikrát dělají i samy.

Mluvila jste o tom, jak se snažíte obohatit děti. Co dává práce s nimi vám?

Dávají mi obrovsky moc. Miluji jejich bezprostřednost, to, jak jsou upřímné a jak se s nimi dá komunikovat naprosto otevřeně a spontánně. Každý máme v sobě vnitřní dítě, v dospělém životě ho člověk mnohdy potlačí, ale děti mi umožňují to své vnitřní dítě zase projevit. Koukat se s nimi na svět jinak než očima dospělého. Zablbnout si s nimi, aniž bych měla pocit: ó já, teď mě někdo viděl. Můžu si vylézt na strom, cestou do lesa si zpívat a je to v pořádku. Stavět s nimi domečky pro skřítky, objevovat magičnost světa. Můžu si s nimi dovolit věřit na skřítky a víly, když otevíráme studánku, na to, že nás na Hromnice posvěcená svíčka ochrání, když

bude třeba. Já jsem jinak spíše rozumově založený člověk, s dětmi si ale dovolím pustit uzdu fantazii a užívat si přítomnost. A co si opravdu užívám a bez čeho by to nefungovalo, je příroda. Nedovedu si představit, že bych s dětmi trávil většinu dne v uzavřené budově, ať by byla sebekrásnější.

*Fotografie: Lucie Römer a archiv
Školky v zahradě*

Když ředitel potřebuje odpověď, nemá se často na koho obrátit

**Chceme umožnit školám, aby
začaly přemýšlet jinak**

Dvě desítky let stála v čele základní školy ve Zruči nad Sázavou. Zkušenosti ředitelky teď využívá k tomu, aby pomáhala kolegům a posunula české školství o kus dál. Ivana Maxová je v Eduzměně odpovědná za odbornou podporu regionů a do praxe tak často převádí to, co před lety na profesní cestě nejvíc posloužilo jí samotné.

Autorka textu: Zuzana Kudrová

V čem konkrétně spočívá tvoje práce?

Podporuji vedení škol a průvodce ve spolupracujících regionech, kam zároveň pravidelně dojíždím. Nejvíc aktuálně spolupracuji s Českobudějovickem a Šumpersko-Zábřežskem, protože právě tam se už vytvořily poměrně stabilní a zároveň aktivní týmy průvodců. Ve všech regionech se snažím usnadnit zavádění aktivit, které se osvědčily na Kutnohorsku. A zároveň zdůrazňuji to, v čem se Eduzměna odlišuje od jiných organizací zaměřených na vzdělávání, tedy komplexnost. To, že pracujeme se všemi cílovými skupinami, nejen s řediteli a učiteli, ale také s dětmi, rodiči a zřizovateli.

PO MALÝCH KRŮČCÍCH

Jak bys jednotlivé regiony popsala? Předpokládám, že mají určitá specifika...

Ty regiony jsou různé ať už z hlediska velikosti, struktury škol a taky míry spolupráce s Eduzměnou. Českobudějovicko má velký potenciál, žije tam opravdu hodně dětí. V regionu máme tým tří průvodců, kteří se už teď starají o 21 škol. Do některých z těchto škol přímo dojíždím, protože tamní ředitelé chtějí slyšet příběh jiného ředitele, který Eduzměnou prošel. Vyprávím jim příběh naší zručské základní školy a je to pro ně velká inspirace, z čehož mám radost. Přesticko-Blovicko je zase menší region, kde je spousta menších malotřídních škol a jedna velká škola s téměř tisícovkou žáků. Spolupracujeme s kolegyněmi z MAPu (Místní akční plán vzdělávání), s nimiž se snažíme některé věci posunout, což se po malých krůčcích daří. Problémem jsou nicméně malé úvazky tamních průvodců. V Turnově působí dvě průvodkyně a poptávka po nich vzešla přímo z konkrétních škol. Zavádějí tam prvky učících se skupin a poskytují podporu ředitelům a učitelům.

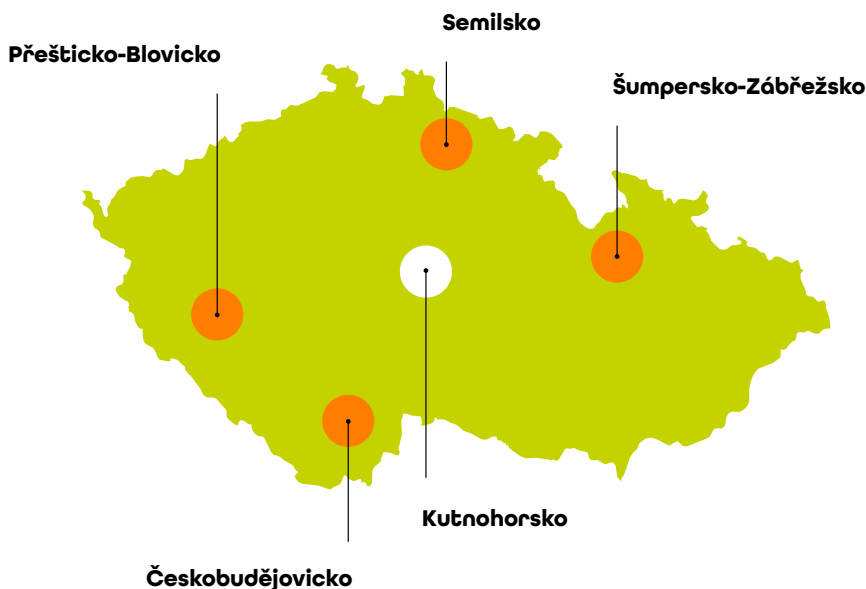
Největší tým průvodců se vytvořil na Šumpersko-Zábřežsku...

Právě na Šumpersko-Zábřežsku se dostali z mého pohledu nejdál. Deset průvodců tam působí už ve 34 školách. Ty nejprve mapovali, to znamená zjišťovali, jakou konkrétní pomoc školy potřebují, v řadě z nich už připravují i rozvojové plány. Velké podpory se tu dostávají ředitelům, a to nejen od našich průvodců, ale také od tamního MAPu.

Tady bychom měly dodat, že průvodci ve spolupracujících regionech prošli v loňském roce speciálním vzdělávacím kurzem.

Ano, a díky tomu fungují nejen jako mentoři nebo koučové, ale jsou to opravdu průvodci Eduzměny. To znamená, že školy posouvají komplexně, z hlediska všech cílových skupin: ředitelů, učitelů, zřizovatelů, dětí a rodičů.

Teď bude důležité v těchto nových regionech vytvořit Centra podpory vzdělávání, pod nimiž by průvodci fungovali a měli jasné

podmínky své práce. Protože v současné době spadají pod tamní MAPy, jejichž aktuální programové období končí rokem 2025, a zatím není jasné, jestli a jakým způsobem budou pokračovat.

Jaké další aktivity z Kutnohorska se v nových regionech rozjíždějí?

Kromě průvodců, kteří jsou tím nejdůležitějším nástrojem podpory škol, je to hlavně participace, tedy zapojování dětí. Tady máme z Kutnohorska inspiraci hlavně v programu Řešíme společnou výzvu. I z mapování v nových regionech nám vyšlo, že zapojování dětí je hrozně důležité, ale že se ve školách vlastně moc neděje. Grant, který od Eduzměny dostaly, umožnil některým novým regionům, respektive školám o těch věcech začít trochu jinak přemýšlet.

BEZ REFLEXE SE NEPOHNEME

Téměř 20 let jsi působila jako ředitelka základní školy ve Zruči nad Sázavou. Jak své zkušenosti využíváš ve své

současné roli? Asi je velká výhoda, že některé věci a situace znáš z druhé strany...

Určitě, díky svým zkušenostem mám poměrně velké porozumění pro vedení škol, a to se snažím přenášet i na průvodce. Oni se mnou sdílí takové ty pocity, že je těžké, aby se posunuly ve školách opravdu dále. Já jim říkám, že musí být trpěliví, protože méně je někdy více. Není potřeba tlačit na pilu, není potřeba dělat 150 věcí, ale je potřeba nejprve se dobře naladit s vedením školy a budovat dobré vztahy.

Z mé ředitelské praxe jsem si také přinesla přesvědčení, že se nikam nepohne bez reflexe. Když ji týmu umožníte, když vám opravdu mají možnost říct, co je pro ně důležité, a vy jim nasloucháte, tak se můžou začít dít velké věci. A přesně to se já teď snažím přenést do nových regionů, vysvětluji, v čem je reflexe důležitá, protože my ji tady v Čechách moc neumíme.

Co dalšího ti spolupráce s Eduzměnou přinesla?

Přinesla mi hlavně podporu, lidi, kteří najednou pomáhali v oblastech, na které jsem si

dlouhodobě připadala hrozně sama. To je obecný problém českého školství: když ředitel potřebuje odpověď na nějakou otázku, tak se často nemá na koho obrátit. Každý kolega mu k tomu řekne něco jiného, na internetu najde zase něco jiného. Já jsem najednou mohla tu záležitost probrat s průvodcem nebo někým dalším z Eduměny. Měla jsem k ruce experta, který mi pomáhal v rozvoji školy.

Druhou velkou věcí byly Týmy duševního zdraví, které jsme u nás ve škole pilotovali. Tam se mi otevřela možnost spolupracovat s odborníky, kteří mi ve škole pomohli v tom, aby opravdu každé dítě mělo alespoň příležitost zažít ideální podmínky pro vzdělávání. Protože to je taková rovnice: pokud se někdo necítí dobře, nemůže se dobře vzdělávat. Když budou děti do školy chodit rády, budou se mnohem lépe učit.

NEJVĚTŠÍ POMOC

V čem konkrétně ti Tým duševního zdraví pomohl jako ředitelce školy?

Největší pomoc pro mě byla, že jsem některé věci už nemusela řešit, od toho tam byli odborníci: sociální pracovník, speciální pedagog, psycholog. Například než jsem ve škole měla sociálního pracovníka, tak tu agendu dělali hlavně učitelé nebo vedení, tedy já. Opravdu hodně času jsem věnovala schůzkám s rodiči, kteří zažívali nějaké náročné životní situace. Jenže pro jejich řešení já nejsem kompetentní, protože nejsem specialista na sociální práci. A najednou tu byl někdo, s kým jsem to mohla projednat a časem mu celou tuhle oblast předat. Jedním z velkých témat ředitelů škol v České republice je odbřemenění, a toto je reálný příklad, kdy odbřemeníte ředitele a zároveň tu oblast předáte někomu, kdo jí rozumí.

centrum
podpory vzdělávání
Kutnohorsko

Můžete stručně popsat, jak jste se u vás ve škole k Týmu duševního zdraví vlastně dostali?

S myšlenkou multidisciplinárních týmů duševního zdraví pro školní prostředí přišla Klára Laurenčíková. Společnost pro inkluzivní vzdělávání (nyní Society for All) mě tehdy oslovila, jestli bychom tento projekt jako škola odpilotovali. A protože mi dával smysl, dohodli jsme se se zřizovatelem a šli do toho. A jsem opravdu šťastná, že se to povedlo, že se podařilo sestavit tak skvělý tým a že se teď zdá, že podobné týmy by mohly vzniknout po celé republice.

Fotografie: Zuzana Kudrová

Na Kutnohorsku v současné době zakládáme Centrum podpory vzdělávání (CPV), které poskytuje systematickou podporu vzdělávání v regionu, hlavně školám, ale i všem dalším aktérům, kteří mají na vzdělávání vliv.

Jde v podstatě o pokračování pilotního projektu Eduměna na Kutnohorsku a jeho přerod v udržitelnou regionální instituci. „Hlavním úkolem centra je zajistit, aby téma vzdělávání mělo v regionu silnější postavení a aby se všichni aktéři byli schopní vzájemně propojit a podpořit,“ vysvětluje ředitel CPV Kutnohorsko Ondřej Matějka.

Zakládajícími partnery organizace jsou Nadační fond Eduměna, Společenství obcí Kutnohorska a pět obcí, které byly osloveny tak, aby byly zastoupeny největší obce v regionu a zároveň i ty menší. Do budoucna plánujeme přizvat ke členství i další místní partnery.

Proč se děti netěší do školy?

1 / Podle výsledků mezinárodní studie HBSC se 40 procent dětí v Česku netěší do školy, z několika desítek sledovaných zemí patříme v tomto ohledu k nejhorším. Čím to je? A co se podle vás dá udělat pro to, aby se to změnilo?

2 / Léta jste zblízka sledovali, co se daří a nedaří v pilotním projektu na Kutnohorsku. Který z těchto úspěchů a nezdarů je pro vás osobně nejpoučnější? A zjistili jste díky projektu o českém školství něco, co jste předtím nevěděli?

V anketě odpovídají lidé z širšího týmu kolem Nadačního fondu Eduzmena.

**Hana Vellánová, průvodkyně průvodců,
Centrum podpory vzdělávání
Kutnohorskho, členka odborné rady
Nadačního fondu Eduzměna ►**

1/ Škola není místo, kde se dějí zajímavé věci. Druhostupňovým dětem se ráno nechce vstávat, často je s nimi zacházeno jako s bytostmi, které by se bez školy nic nenaučily. Nikdo se žáků neptá, co by chtěli dělat, která témata jsou pro ně důležitá, co je baví a v čem se chtějí rozvíjet. Všichni se učí to samé. Málodky prožívají legraci a radost, všechno je vážné a svázané spoustou pravidel.

Od učitelů potřebují cítit důvěru, lidský zájem, potřebují mít možnost vyjadřovat se k dění ve škole a také za ně převzít část zodpovědnosti. Potřebují vědět, že jejich chování má nějaký dopad, že jsou odpovědní, ale také že si někdo najde čas je vyslechnout a spolu s nimi hledat možná řešení. A že pokud něco udělají špatně, je možné to napravit a ještě se při tom něco nového naučit.

2 / Daří se za podpory průvodců více přemýšlet o tom, jakou školu chceme mít, co je pro nás důležité a jakou budoucnost školy spolu plánujeme. Vedení škol se více zaměřuje na zapojení dalších lidí do rozhodování. Krásné je sledovat, jak se některým školám

daří dát prostor dětem (v různých aktivitách a projektech), co všechno děti dokážou, když dostanou důvěru a prostor. Také je hezké sledovat, jak se daří propojovat školy, věnovat se podobným tématům, učit se od sebe, přestat soupeřit, opustit svou školu a podívat se, jak to dělají jinde. Přispívá to i k větší sebedůvěře, kterou učitelé získávají, a potom podobně pracují s dětmi.

Překvapením pro mě bylo, jak dlouhou dobu jsme potřebovali na změnu a zároveň že se trpělivost vyplácí. Když vytrváme, bude se dětem i učitelům postupně žít čím dál lépe. A až se budou do školy těšit učitelé, budou se tam těšit i děti.

**„Když vytrváme, bude se dětem
i učitelům postupně žít čím dál lépe.
A až se budou do školy těšit učitelé,
budou se tam těšit i děti.“**

**Kamila Drtilová, koordinátorka
pro vedení škol, Centrum podpory
vzdělávání Kutnohorského ▶**

1 / Děti jsou v některých našich školách přetěžovány, cítí se pod tlakem a nevidí smysl v tom, co a proč se učí. I proto je změna našeho vzdělávacího systému nutná. Škola by měla být místem, kde se děti cítí bezpečně, dostávají individuální podporu a každé z nich má možnost zažít úspěch. Zní to možná už jako fráze, ale jen v prostředí, kde jsou děti přijímány takové, jaké jsou, kde se mohou o někoho opřít, mohou růst a učit se.

2 / Osobně jsem došla k názoru, že žádnou trvalou a udržitelnou změnu ve vzdělávání nelze uskutečnit tlakem, že jde o trpělivou a kontinuální společnou cestu, která se skládá z mnoha malých krůčků. A potvrdila jsem si, jak zásadní je pro české školství, aby měli ředitelé a učitelé čas na svůj osobní i profesní rozvoj a aby pečovali o svou psychickou pohodu. Spokojený učitel rovná se spokojené dítě.

**„Spokojený učitel
rovná se spokojené
dítě.“**

**◀ Ondřej Matějka, ředitel Centra
podpory vzdělávání Kutnohorského**

1 / Důvodů je více. Upozornil bych na jeden zajímavý – myslím, že okolo českých škol panuje cosi jako „blbá nálada“. Školy jsou už dlouho a hodně kritizovány, jistěže i právem. Ale není divu, že se děti do školy netěší, když všude slyší, jak jsou vlastně špatné. Bylo by skvělé, pokud by se nám časem podařilo vytvořit sdílený pozitivní a hlavně věrohodný konsensus o školách – ne o tom, že jsou dokonalé, ale že přece všichni pracují na tom, aby byly dobré.

2 / Nejpoučnější je pro mě zjištění, jak úzce je kvalita každé školy svázána s tím, co si o vzdělávání myslí místní komunita. Není možné dlouhodobě pracovat na proměně školy, aniž by tuto proměnu podporovali rodiče, ale také starosta.

▼ **Libuše Tomolová, ředitelka Nadačního fondu Abakus, členka správní rady Nadačního fondu Eduzměna**

1 / Jako jeden ze zásadních důvodů vnímám prostředí, které pro děti často není dostatečně přívětivé, bezpečné a motivující. Mnoho škol se zaměřuje na výkon a hodnocení znalostí a opomíjí důraz na vztahy, respekt k individuálním potřebám dětí či podporu vnitřní motivace. Vyučující jsou přetíženi a nemají prostor na vytváření prostředí, ve kterém se žáci cítí dobře. Pokud chceme, aby se děti do školy těšily, potřebujeme se více zaměřit na jejich prožívání, vztahy ve třídách i ve škole, smysluplnost učení a pocit bezpečí. Klíčová je také podpora učitelů – nejen odborná, ale i lidská a systémová. To jsou oblasti, kterým se v Abakusu věnujeme.

2 / Unikátní projekt budování regionální podpory vzdělávání přinesl řadu cenných zkušeností, například snižování zátěže spojené s nepedagogickou činností či vyjednávání konsensu v regionu. Eduzměna nyní může tyto zkušenosti zúročit v rámci šíření tohoto modelu do dalších regionů. Dále se v rámci vašich aktivit potvrdila důležitost role ředitele školy jako lídra změny – nejen formálně, ale především lidsky. Když vedení školy vnímá smysl změn, pak se daří budovat kolegiální podporu, zvyšovat motivaci vyučujících a měnit atmosféru školy. Také jsem ráda, že je nyní šance, aby se zkušenost s fungováním multidisciplinárních týmů duševního zdraví propsala do systému.

▲ **Miroslav Hřebecký, programový ředitel, EDUin**

1 / Děti se netěší, protože se ve škole necítí úplně bezpečně a nedává jim moc smysl, nebaví je. Jak to změnit? Pracovat na jejich wellbeingu, učitelé by se měli zajímat více o děti jako o osobnosti než o odučené učivo, více věřit v jejich potenciál. A škola by měla proměnit obsah vzdělávání i jeho formy, vývoj společnosti i technologií nám utekl, žáci cítí, že škola je do jisté míry muzeem časů minulých.

2 / Velkým poznáním je, že změny jsou realizovatelné, jde to! Ale musíte na to jít komplexně, se zapojením všech aktérů, nevynechat žádnou z klíčových cílových skupin. Protože vzdělávání dětí se týká všech, všichni důležité aktéři v regionu na něm nějak participují. Pro mne osobně je momentálně největší „pečkou“ důvěra a pochopení zřizovatelů, kdy jsou ochotni společně financovat Centrum podpory vzdělávání, které bude školám společnými činnostmi a koordinací usnadňovat jejich práci. Tímto vizionářstvím jsou obce Kutnohorska jednoznačně nejpokrokovější, a to sledujeme situaci v celé ČR.

„Nerozvíjíme silné stránky, spíš hledáme ty slabé. To celé ale vůbec neodpovídá dnešní době ani potřebám dětí.“

Světlana Vaštová, regionální průvodkyně škol, Centrum podpory vzdělávání Kutnohorsko ►

1/ Čím to je? Děti mají pasivní roli při přijímání informací, učí se bez souvislostí a ve stresu ze známek, z reakcí některých pedagogů a rodičů. Škola je postavená tak, aby učitelé snadno předali hodně informací. Nerozvíjíme silné stránky, spíš hledáme ty slabé. To celé ale vůbec neodpovídá dnešní době ani potřebám dětí.

Co by pomohlo? Vtáhnout učitele do diskuse o významu školy v dnešní době, vést je k vlastním objevům ohledně toho, jaká jejich práce má být a co a jak je potřeba učit. Aby sami vnímali potřebu změny. Zároveň by bylo potřeba, aby byla inspirace dostupnější a práce snazší, což znamená mít více lidí a financí ve školství, možnost a čas se vzdělávat a prostor na přípravu inovací a sdílení s kolegy. A to vše bez dalšího papírování. Tedy méně zátěže, více důvěry.

2 / Nejvýznamnější úspěch byl pro mne výjezd učitelského sboru jedné ze základních škol, kde jsme pilotovali „nastartování celé sborovny“. Bylo to završení práce Eduzměny v regionu, krok navazující na předchozí

aktivity. Výjezd přinesl čas se o věcech bavit, vyjasnit si, co je důležité a proč některé věci dělat, společné sladění. Výsledkem je zapojení sboru do různých pracovních skupin, nové formy sdílení na škole a vyšší motivace všech zapojených. Fakt se to povedlo.

Za nezdar považuji to, že nemohou všichni ve školách snadno přinášet a předávat svoje nově nabyté zkušenosti. Setkávají se s rezervovaností a obavami, a snižuje se tak jejich motivace pracovat ve vlastní škole. To mě mrzí. Přeji tomu čas, ochotu naslouchat druhým a vstřícnost k rozhovůrům, aby mohlo dojít k pochopení rozdílných postojů a názorů.

Jak se rodilo logo

Autor textu: Tomáš Kaplan

Konec roku 2018, venku možná už padal sníh, začínaly chladné dny a Letná se ponořila do zimní ospalosti. Ve studiu Yinachi (dnes yineSTUDIO) ale nespalo nic. Tvořilo se. Na flipchartu se mačkaly návrhy jmen pro nový projekt. Robert a Tomáš nahazovali, co je napadlo, škrtili to, co by byli radši, kdyby je ani nenapadlo, podtrhávali to, co by mohlo padnout na úrodnou půdu.

A Jakub a Honza si lámali hlavy nad něčím, co se zdálo být docela dost složité. Měli vytvořit logo. A ne ledajaké. Logo pro nadační fond, který si dal za cíl měnit české školství – pro Eduzměnu.

Ale v té době to ještě nebyla Eduzměna. Byla to idea. Projekt, který měl teprve spatřit světlo světa. A stál na pevných základech, které rámovala nelichotivá data. Statistiky mluvíly jasně.

Dnešní škola nepřipravuje děti na budoucnost. Učení děti moc nebaví.

Většina dětí jen pasivně přijímá informace a nerozvíjí svůj potenciál.

A to všechno má dopad nejen na ekonomiku, ale i na budoucnost naší země. A proto musí vzniknout projekt, který to chce změnit.

Ale jak se bude jmenovat?

Třeba Edussea a logo by pak mohla být loď. Lodička. Krásná, poetická, protože cesta za změnou vzdělávání je trochu jako plavba Odyssea neznámými vodami, která přes všechny nástrahy skončí v bezpečném přístavu. Ale to je možná až příliš komplikované.

Nebo Kupředu a logo by evokovalo lidi a pohyb správným směrem. Ve školství přece jde o lidi a o to, abychom věděli, kam společně směřujeme. Ne. To je zase příliš budouvatelské.

„A co větrník?“ napadlo Jakuba. „Točící se, dynamický. Musí přece foukat, aby se dal do pohybu. A ten nový projekt by mohl být jako symbolický vítr, který ho roztočí.“

„Hezké. A ještě je to takové dětské, což je super, když má projekt mít dopad hlavně na děti,“ doplnil Honza.

Ale jak se to celé tedy bude jmenovat?

Vtom přišel budoucí ředitel Zdeněk Slejška a pronesl: „Eduzměna.“ Prostě vzdělávání a změna v jednom slově. Inspirace ze Slovenska, kde už podobný projekt existoval. A bylo to.

Větrník dostal své jméno. Název i logo prošlo, a Eduzměna tak i díky inspiraci ze zahraničí mohla začít měnit české školství. A byl to dobrý start. Protože celá myšlenka Eduzměny stojí na tom, že dobré příklady můžeme najít i za hranicemi. Školy se mo-

hou inspirovat mezi sebou, učitelé se mohou učit od sebe navzájem a vzdělávání se může proměňovat díky těm, kteří se nebojí podívat dál.

Takže kdyby vás někdy napadlo, že vymyslet jedno slovo a k němu obrázek je hračka, přijďte se podívat na jeden obyčejný kreativní den. Uvidíte, že roztočit malý barevný větrník dá občas víc práce, než by si leckdo mohl myslet. Ale výsledek pak může stát za to. A to přejme i Eduzměně.

Poděkování

Ze srdce děkujeme všem, kdo se v posledních letech podíleli na tom, že Eduzměna může usilovat o systémovou proměnu vzdělávání v Česku.

Konkrétně naše díky patří všem současným i bývalým členům týmu Eduzměny a Centra podpory vzdělávání Kutnohorsko, našim spolupracovníkům, obsahovým partnerům a podporovatelům. A zejména pak našim dárcům, bez nichž bychom svou práci nemohli dělat.

ZAKLADATELÉ

Abakus – nadační fond zakladatelů Avastu

Nadace České spořitelny

Nadace Lilie & Karla Janečkových

Nadace OSF

FINANČNÍ PARTNEŘI

GEN, Karlín Group, KPC Group, LEGO Group, Marek Dospiva, Miton, Nadační fond Albert, Nadace ČEZ, Nadácia Penta, Nadační fond Kladné nuly, Nadační fond Ludmila, Nadační fond pomoci, Nadační fond Simony Kijonkové, Nadace Jablotron, Nadace Qminers, Nadace rodiny Holečkových, Nadace RSJ, NN Životní pojišťovna, Natland, Odyssey44, Randstad HR Solutions, RegioJet, rodina Frolíkova, rodina Kiskova, SIKO, Stiftung Auxilium, vysokeskoly.cz

**Pokud jste Eduzónu
dočetli až sem a víte, koho
dalšího by mohla zajímat
nebo kde by ji mohli
ocenit, budeme rádi, když
ji pošlete dál.**

